

Briselē, 2026. gada 20. oktobrī
(OR. en)

6014/1/25
REV 1

ENV 63
CLIMA 27
AGRI 46
ENER 21
TRANS 22
PROCIV 11

PAVADVĒSTULE

K-jas dok. Nr.:	COM(2025) 2 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu Trešie upju baseinu apsaimniekošanas plāni Otrie plūdu riska pārvaldības plāni

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2025) 2 final.

Pielikumā: COM(2025) 2 final

EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 2.10.2026.
COM(2025) 2 final/2

ADDENDUM

This document replaces COM(2025)2 of 4.2.2025

Concerns all language versions

Insertion of the references to the linked Commission Staff Working Documents

SWD(2026)501 final, SWD(2026)601 final, SWD(2026)602 final, SWD(2026)603 final,
SWD(2026)604 final, SWD(2026)701 final, SWD(2026)702 final and SWD(2026)703 final

The text shall read as follows:

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

**par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu
Trešie upju baseinu apsaimniekošanas plāni
Otrie plūdu riska pārvaldības plāni**

{SWD(2025) 13 final} - {SWD(2025) 14 final} - {SWD(2025) 15 final} -
{SWD(2025) 16 final} - {SWD(2025) 17 final} - {SWD(2025) 18 final} -
{SWD(2025) 19 final} - {SWD(2025) 20 final} - {SWD(2025) 21 final} -
{SWD(2025) 22 final} - {SWD(2025) 23 final} - {SWD(2025) 24 final} -
{SWD(2025) 25 final} - {SWD(2025) 26 final} - {SWD(2025) 27 final} -
{SWD(2025) 28 final} - {SWD(2025) 29 final} - {SWD(2025) 30 final} -
{SWD(2025) 31 final} - {SWD(2025) 32 final} - {SWD(2025) 33 final} -
{SWD(2025) 34 final} - {SWD(2025) 35 final} - {SWD(2026) 501 final} -
{SWD(2026) 601 final} - {SWD(2026) 602 final} - {SWD(2026) 603 final} -
{SWD(2026) 604 final} - {SWD(2026) 701 final} - {SWD(2026) 702 final} -
{SWD(2026) 703 final}

1. IEVADS

Ūdens ir būtisks dzīvībai un līdz ar to arī sabiedrībai un ekonomikai. Tomēr ES ūdens resursi joprojām ir pakļauti lielum spiedienam, ko rada strukturāli nepareiza apsaimniekošana, neilgtspējīga zemes izmantošana, hidromorfoloģiskās pārmaiņas, piesārņojums, klimata pārmaiņas, pieaugošais pieprasījums pēc ūdens un urbanizācija. Kā norādīts Eiropas klimatisko risku novērtējumā¹, klimata pārmaiņas pastiprina šo spiedienu un palielina ar ūdeni saistītos riskus biežāku ilgstoša sausuma periodu un ārkārtīgi liela nokrišņu daudzuma veidā, kas apdraud Eiropas nodrošinātību ar pārtiku, sabiedrības veselību, ekosistēmas, infrastruktūru un ekonomiku. Pēdējos mēnešos vien Eiropa atkal ir pieredzējusi būtisku ietekmi, ko radījuši ārkārtēji ar ūdeni saistīti notikumi, kuri ir izraisījuši traģisku cilvēku bojāeju un postījumus daudzu miljardu euro vērtībā. Vairākās Vidusjūras reģiona valstīs 2024. gadā bija vērojams ilgstošs sausums, kas jo īpaši skāra Itālijas centrālo un dienvidu daļu, Spānijas ziemeļrietumus un Grieķiju, un tam sekoja spēcīgi plūdi, kas skāra lielāko daļu Centrāleiropas un Austrumeiropas, bet vēlāk arī Itāliju un Spāniju.

Ilgtspējīga ūdens resursu apsaimniekošana, kas nostiprināta nozīmīgās direktīvās, proti, ES Ūdens pamatdirektīvā² (*WFD*, saukta arī par ŪPD) un Plūdu direktīvā³ (*FD*, saukta arī par PD), ir pamatā reaģēšanai uz trīskāršo planetāro krīzi, ko izraisa klimata pārmaiņas, biodaudzveidības zudums un piesārņojums. Tai ir izšķiroša nozīme ES noturības stiprināšanā.

Šā īstenošanas ziņojuma pieņemšana, kas ir Komisijas juridisks pienākums⁴, notiek izšķirošā brīdī, kad izpratne par ūdens nozīmi gan ES, gan pasaules līmenī pieaug visās sabiedrības daļās. Lielākā daļa ES iedzīvotāju, kas piedalījās jaunākajā Eiropabarometra aptaujā par vidi⁵, uzskata, ka piesārņojums, pārmērīgs patēriņš un klimata pārmaiņas ir galvenie ūdens resursu apdraudējumi, un atbalsta papildu ES pasākumus ar ūdens resursiem saistītu problēmu risināšanai Eiropā. Viņi arī uzskata, ka gandrīz neviena no galvenajām ekonomikas nozarēm nedara pietiekami daudz, lai ūdeni izmantotu efektīvi. Šīs bažas ir paudušas arī ES iestādes un ieinteresētās personas. Eiropas Parlaments aicināja izstrādāt ES Ūdensresursu stratēģiju⁶. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja un Reģionu komiteja ir aicinājušas izstrādāt ES zilo kursu⁷. Stratēģiskajā programmā 2024.–2029. gadam⁸ Eiropadome apņēmas nākamā pilnvaru termiņa laikā stiprināt “ūdens resursu noturību visā Savienībā”. Arī privātais sektors un pilsoniskās sabiedrības organizācijas arvien vairāk aicina ES līmenī veikt turpmākus pasākumus ūdens resursu jomā, kā to apliecina vēstule, kas adresēta Komisijas augstākā līmeņa vadībai⁹. Pasaules līmenī ANO konference par ūdeni 2023. gada martā, kuras laikā ES

¹ EVA (2024. gads), Eiropas klimatisko risku novērtējums. Nr. 1/2024,

<https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.).

³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/60/EK (2007. gada 23. oktobris) par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību (OV L 288, 6.11.2007., 27. lpp.).

⁴ Kā prasīts *WFD* 18. pantā un *FD* 16. pantā.

⁵ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3173>.

⁶ EP 2022. gada 15. septembra rezolūcija par sausuma, ugunsgrēku un citu ekstrēmu laikapstākļu radītajām sekām: ES centieni pastiprināt klimata pārmaiņu apkarošanu (2022/2829(RSP)) un tai sekojošās debates EP plenārsēdēs.

⁷ EESK vispārējais atzinums “Aicinājums izstrādāt ES zilo kursu”, CCMI/209 (2023. gada 25. oktobris).

⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>.

⁹ [Joint-Letter-on-the-Water-resilience-Initiative_Final-Version-1.pdf \(euase.net\)](#).

nāca klajā ar redzējumu par ūdens resursu ziņā noturīgu pasauli līdz 2050. gadam, deva spēcīgu impulsu starptautiskā līmenī.

Reaģējot uz šiem aicinājumiem, nākamās kolēģijas politiskajās pamatnostādņēs 2024.–2029. gadam tika paziņots, ka tiks pieņemta **jauna Eiropas ūdens resursu noturības stratēģija**, kuras mērķis būs stiprināt Eiropas ūdensapgādes drošību, saglabājot ūdens kvalitāti un kvantitāti ES un ārpus tās, uzlabojot mūsu ūdens nozares inovatīvo konkurētspēju un novēršot ar ūdens resursiem saistīto problēmu pamatcēloņus, arī piesārņojumu, biodaudzveidības zudumu un klimata pārmaiņu ietekmi.

Šā ziņojuma mērķis ir sniegt Padomei, jaunajam Parlamentam, kā arī citām ES iestādēm un ieinteresētajām personām jaunākos pierādījumus par ūdens resursu stāvokli, ūdens resursu noslogojumu un dalībvalstu pasākumiem, kas tiek veikti, lai sasniegtu abās minētajās direktīvās noteiktos vidiskos mērķus. Tajā sniegts visaptverošs pārskats par problēmām ūdens resursu jomā ES, un tas kalpos par pamatu turpmākās Ūdens resursu noturības stratēģijas izstrādei.

Turklāt, ņemot vērā *WFD* noteikto 2027. gada termiņu visu ES ūdeņu laba stāvokļa sasniegšanai, šis ziņojums sniedz unikālu iespēju izvērtēt situāciju uz vietas un nākt klajā ar ieteikumiem dalībvalstīm pastiprināt centienus. Tas pats attiecas uz *FD* noteiktajiem plūdu riska pārvaldības mērķiem, kas šobrīd ir svarīgāki nekā jebkad agrāk.

Tā kā šis ir pirmais īstenošanas ziņojums kopš Eiropas zaļā kursa pieņemšanas, dalībvalstu progress ir novērtēts, ņemot vērā ES biodaudzveidības, nulles piesārņojuma un klimata mērķu, kā arī arvien tīrākas un aprītīgākas ekonomikas izveides mērķa sasniegšanu. Tāpēc ziņojums ir strukturēts, pamatojoties uz dalībvalstu pasākumu sniegto ieguldījumu šo trīs savstarpēji saistīto ārkārtas situāciju risināšanā.

Ziņojuma pamatā ir Komisijas novērtējums par trešajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem (*RBMP*, saukti arī par *UBAP*) un otrajiem plūdu riska pārvaldības plāniem (*FRMP*, saukti arī par *PRPP*) 2022.–2027. gadam¹⁰, ko sagatavojušas un paziņojušas dalībvalstis. Šo plānu pamatā ir monitoringa dati, kas savākti laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam. Tas nozīmē, ka, lai gan ziņojums ir publicēts jau pēc Zaļā kursa pieņemšanas, tajā lielā mērā ir atspoguļota situācija pirms tā pieņemšanas. Tajā nav atspoguļoti gaidāmie ieguvumi no revolucionārajām iniciatīvām, kas izklāstītas Zaļajā kursā.

Ziņojumam ir pievienoti vairāki Komisijas dienestu darba dokumenti, kuros sniegts ES pārskats par *WFD*, saistīto direktīvu un *FD* īstenošanu. Ziņojumā ir iekļauti atsevišķu dalībvalstu novērtējumi un konkrētām valstīm adresētie ieteikumi.

Šie ieteikumi kalpos par pamatu strukturētam dialogam ar dalībvalstīm, lai būtiski uzlabotu šo tiesību aktu īstenošanu, pamatojoties uz neskaitāmiem izcilas prakses un sasniegumu piemēriem visā ES.

Saldūdens un jūras ekosistēmas ir savstarpēji saistītas. Upju piesārņojums, nogulu plūsmu traucējumi un ūdens trūkums ļoti spēcīgi ietekmē jūras ekosistēmu, it sevišķi piekrastes ekosistēmu, veselību un no tām atkarīgo sociālo un saimniecisko darbību, piemēram, transporta, zvejniecības, akvakultūras vai tūrisma, dzīvotspēju. Jūras stratēģijas

¹⁰ Pirmie *RBMP* attiecās uz laikposmu no 2009. līdz 2015. gadam. Otrie *RBMP* un pirmie *FRMP* attiecās uz laikposmu no 2016. līdz 2021. gadam.

pamatdirektīva (*MSFD*, saukta arī par *JSPD*) papildina *WFD* un tajā izklāstīto mērķu sasniegšanā balstās uz ūdens resursu politikas un citiem ES politikas instrumentiem. Lai paātrinātu efektīvu īstenošanu, Komisijas mērķis ir veicināt integrētāku un saskaņotāku pieeju saldūdeņu un jūras ūdeņu tiesību aktu īstenošanā saskaņā ar pieeju “no avota līdz jūrai”¹¹. Šā iemesla dēļ šis ziņojums ir izstrādāts ciešā sadarbībā ar otro pasākumu programmu, ko dalībvalstis īstenojušas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu (*MSFD*), un to publicē vienlaikus ar minētās programmas novērtējumiem. Īpaša uzmanība ir pievērsta tam, lai uzsvērtu koordinācijas centienus direktīvu īstenošanā un saistību starp darbībām saskaņā ar *WFD* un *MSFD* mērķu sasniegšanu.

2. RBMP UN FRMP: PIENĒMŠANAS UN ZIŅOŠANAS SITUĀCIJA

Lai gan dalībvalstīm plāni bija jāpieņem līdz 2022. gada martam, daudzas dalībvalstis tos diemžēl pieņēma novēloti. Rezultātā Komisija ir ierosinājusi tiesvedību pret visām dalībvalstīm, kas pārkāpušas juridiskās prasības. Pat šā novērtējuma pabeigšanas laikā ne visas dalībvalstis bija pieņēmušas savus *RBMP* un *FRMP* un iesniegušas tos Komisijai¹². Tāpēc šajā ziņojumā šīs valstis vai reģioni nav ietverti.

Septiņas dalībvalstis, kas nav iekļautas pašreizējā *RBMP* novērtēšanā, ir Bulgārija, Kipra, Grieķija, Malta, Portugāle, Slovēnija un Īrija, un sešas dalībvalstis, kuras nav iekļautas pašreizējā *FRMP* novērtēšanā, ir Bulgārija, Kipra, Grieķija, Malta, Portugāle un Slovākija. Šo valstu *RBMP* un *FRMP* dati tiks publicēti pēc to elektroniskas iesniegšanas Eiropas Vides aģentūras (EVA) Ūdens informācijas sistēmas Eiropai (*WISE*) platformā¹³. Turklāt Komisija sagatavos konkrētām valstīm adresētus Komisijas dienestu darba dokumentus, kuros izvērtēs plānus un sniegs konkrētām valstīm adresētus ieteikumus. Šie dati tiks iekļauti arī 2026. gada Nulles piesārņojuma monitoringa un perspektīvas ziņojumā, vienlaikus nodrošinot informāciju darbam saistībā ar ES biodaudzveidības un klimataadaptācijas stratēģiju īstenošanu.

3. METODIKA UN DATU SALĪDZINĀMĪBAS APSVĒRUMI

Gan *RBMP*, gan *FRMP* ir visaptveroši dokumenti, kas sastāv no informācijas simtiem līdz tūkstošiem lappušu garumā un ko publicē valstu valodās. To novērtēšana, kas ietver plašas informācijas apstrādi vairāk nekā 20 valodās, ir ļoti grūts un sarežģīts uzdevums. Komisijas novērtējumu kvalitāte ir atkarīga no dalībvalstu ziņojumu kvalitātes. Nepilnīga vai nekvalitatīva ziņošana var novest pie nepareiziem un/vai nepilnīgiem novērtējumiem.

¹¹ Pieveca “no avota līdz jūrai” attiecas uz tāda pārvaldības modeļa izveidi, kas palielina sadarbību un saskaņotību visā sistēmā “no avota līdz jūrai” un samazina galveno plūsmu (ūdens, piesārņojums, nogulas, materiāli, biota, ekosistēmu pakalpojumi) izmaiņas, kā rezultātā tiek panākti izmērāmi ekonomiskie, sociālie un vidiskie uzlabojumi saldūdens, piekrastes, piekrastes apkārtnes, pārejas un jūras vidē. Tajā aplūkota visa sistēma “no avota līdz jūrai”, uzsverot augšupējās un lejupējās vidiskās, sociālās un ekonomiskās saiknes un veicinot koordināciju starp nozarēm un segmentiem.

¹² Līdz termiņam, kas jāņem vērā šā ziņojuma pamatā esošajā novērtējumā, proti, līdz 2023. gada 30. septembrim, Bulgārija, Kipra, Grieķija, Malta un Portugāle savus *RBMP* un *FRMP* nebija iesniegušas. Slovēnija un Īrija bija paziņojušas tikai *FRMP*, un Slovākija bija paziņojusi tikai *RBMP*. Spānija nebija paziņojusi Kanāriju salu *RBMP*.

¹³ <https://water.europa.eu/freshwater>.

Komisijas novērtējumu vēl sarežģītāku padarīja tas, ka dažas dalībvalstis¹⁴ *WISE* datubāzē¹⁵ neiesniedza elektroniskus ziņojumus¹⁶ vai arī iesniedza daļējus elektroniskos ziņojumus. Šī situācija daļēji ir saistīta ar tehniskām grūtībām, ar kurām saskaras dalībvalstis, izmantojot EVA ziņošanas platformu, un daļēji – ar dalībvalstu nepietiekamo progresu ūdens resursu datu digitalizācijā. Rezultātā Komisijai savs novērtējums bija jābalsta uz datiem un informāciju, kas daļēji bija pieejami digitālā, viegli salīdzināmā formātā un daļēji bija manuāli izgūti no *RBMP*, *FRMP* un citiem attiecīgiem avotiem.

Papildus iepriekš minētajam, lasot šo ziņojumu, būtu jāņem vērā, ka rezultātu, kas izriet no pašreizējo *RBMP* 2022.–2027. gadam novērtējuma, salīdzināmība ar iepriekšējā 2016.–2021. gada perioda rezultātiem ir apgrūtināta turpmāk minēto dažādo faktoru dēļ.

- 1) Dažas dalībvalstis ir būtiski pārklasificējušas daļu savu ūdensobjektu un izmainījušas to nošķirumu, kā rezultātā dažos gadījumos ir būtiski mainījies to kopējais skaits.
- 2) Ievērojami uzlabojumi monitoringa sistēmu ģeogrāfiskajā aptvērumā dalībvalstīs ir samazinājuši to objektu skaitu, kuru stāvoklis iepriekš nebija zināms.
- 3) Ir palielinājies arī dalībvalstu monitoringa programmās iekļauto vielu skaits¹⁷, un kopš iepriekšējā ziņojuma daži kvalitātes standarti ir kļuvuši stingrāki.

Atšķirīgām valstu pieejām tādu piesārņotāju noteikšanai un monitoringam, kas skar nevis visu ES, bet tikai dažas vietas (t. s. “upes baseinam specifiski piesārņotāji”), var būt liela ietekme uz novērtējuma stāvokli. Papildus kopīgam piesārņotāju kopumam dažas valstis monitorē daudz vairāk piesārņotāju nekā citas.

4. KĀDS IR ES ŪDENS RESURSU STĀVOKLIS?

Šā ziņojuma pamatā esošais trešo *RBMP* novērtējums attiecas uz 20 dalībvalstīm. Tas aptver aptuveni 90 % no ES virszemes ūdensobjektiem (upes, ezeri un pārejas un piekrastes ūdeņi) un līdzīgu procentuālo daļu no ES pazemes ūdensobjektiem (jeb aptuveni 97 000 virszemes ūdensobjektu un 15 000 pazemes ūdensobjektu).

Sīkāka informācija par Eiropas ūdensobjektu stāvokli ir sniegta EVA 2024. gada ziņojumā par Eiropas ūdens resursu stāvokli¹⁸, kas publicēts 2024. gada 15. oktobrī. Tomēr jāatzīmē, ka EVA ziņojums aptver nedaudz mazāku (19 ES dalībvalstis) un atšķirīgu dalībvalstu apakškopu, jo tā pamatā ir tikai elektroniskie dati, kas iesniegti *WISE*.

¹⁴ Itālijas, Vācijas un Beļģijas gadījumā analīze balstījās uz daļēji aizpildītu elektronisko ziņojumu, ko papildināja dati PDF formātā, kas iesniegti par dažiem *RBMP*. Tā kā Dānija, Somija, Ungārija, Luksemburga, Polija, Slovākija un Zviedrija vai nu neiesniedza datus elektroniski, vai arī to darīja daudz vēlāk pēc PDF iesniegšanas, to analīze ir balstīta tikai (vai lielākoties) uz PDF dokumentiem.

¹⁵ <https://water.europa.eu/freshwater>.

¹⁶ Elektroniskās ziņošanas formātu un ziņošanas norādījumus kopīgi izstrādāja dalībvalstis, ieinteresētās personas un Komisija sadarbības procesā, ko sauc par “kopējo īstenošanas stratēģiju” (*CIS*).

¹⁷ Dažas dalībvalstis stāvokļa novērtēšanai ir monitorējušas un izmantojušas ne tikai 2013. gadā pievienotās 12 jaunās prioritārās vietas (lai gan atbilstības nodrošināšanas termiņš ir tikai 2027. gada 22. decembris), bet arī vietas no to sākotnēji noteikto 33 prioritāro vielu vidus, kuras iepriekš nebija aptvertas, lai gan tām vajadzēja būt aptvertām.

¹⁸ EVA ziņojums Nr. 7/2024, *Europe's state of water 2024. The need for improved water resilience* (Eiropas ūdens resursu stāvoklis 2024. gadā. Nepieciešamība uzlabot ūdens resursu noturību) (<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>).

Dalībvalstu zināšanas par ūdensobjektu stāvokli ir uzlabojušās. Lielākajā daļā dalībvalstu ir ievērojami uzlabojies monitoringa sistēmu ģeogrāfiskais aptvērums un iekļauto bioloģisko un ķīmisko ūdens kvalitātes elementu skaits. Turklāt dalībvalstu monitorēto prioritāro vielu skaits¹⁹ ir palielinājies²⁰, un kvalitātes standarti dažos gadījumos kopš pēdējā ziņojuma ir kļuvuši stingrāki. Tomēr dažās dalībvalstīs joprojām pastāv nepilnības dažu vielu monitoringā²¹, savukārt atšķirīgā metodika, ko dalībvalstis piemēro, veicot prioritāro vielu monitoringu, reizēm var nenodrošināt rezultātu salīdzināmību. Tas nozīmē, ka dalībvalstis daudz vairāk zina par savu ūdensobjektu iezīmēm un stāvokli. Problēmas, kas reiz nebija zināmas vai netika atklātas, tagad tiek konstatētas, un dažkārt šie atklājumi norāda uz sliktu ūdens resursu stāvokli²². Tomēr vairāk nekā divas desmitgades pēc *WFD* stāšanās spēkā trijās no divdesmit novērtētajām dalībvalstīm joprojām nav zināms ķīmiskais stāvoklis lielākajai daļai virszemes ūdensobjektu. Tās ir Lietuva (nezināms stāvoklis 94,6 % virszemes ūdeņu), Dānija (92,5 %) un Igaunija (82,7 %).

Tajā pašā laikā novērtējums skaidri parāda, ka, lai gan *WFD* paredz dažus kopīgus monitoringa elementus, pastāv lielas atšķirības dalībvalstu **praksē, monitoringa biežumā un mērītajos parametros**. Tas rada lielas problēmas attiecībā uz stāvokļa novērtējumu salīdzināmību.

Papildus šīm atšķirībām, kā arī neraugoties uz progresu, **joprojām pastāv būtiskas nepilnības ekoloģiskā stāvokļa monitoringā** gan telpiskā aptvēruma, gan novērtējuma ticamības ziņā. Tāpat interesants novērojums ir tas, ka dalībvalstis tā vietā, lai empīriski monitorētu parametrus, ļoti bieži izmanto ekspertu slēdzienu vai ekstrapolāciju attiecībā uz tādu ūdensobjektu grupu, kas pakļauti līdzīgiem spiedieniem.

Virszemes ūdeņi: kāds ir to ekoloģiskais stāvoklis vai ekoloģiskais potenciāls?

Komisija secina, ka, pamatojoties galvenokārt uz datiem par 2016.–2021. gadu, kas paziņoti trešajos *RBMP* par 2022.–2027. gadu, šķiet, ka 39,5 % virszemes ūdensobjektu Eiropā ir labs ekoloģiskais stāvoklis vai ekoloģiskais potenciāls²³. Šis skaitlis ir aptuveni tāds pats (39,1 %) kā tas, ko tās pašas valstis paziņoja otrajos *RBMP* par 2016.–2021. gadu, kuros galvenokārt izmantoti dati par 2009.–2015. gadu²⁴. Tas atbilst Nitrātu direktīvu konstatējumiem, kas liecina, ka ES līmenī par eitrofiskiem ir atzīti 36 % upju, 32 % ezeru, 31 % piekrastes ūdeņu, 32 % pārejas ūdeņu un 81 % jūras ūdeņu²⁵.

¹⁹ Vides kvalitātes standartu direktīvā, kura grozīta 2013. gadā, un Gruntsūdeņu direktīvā minētās vielas, kas rada būtisku risku ūdens videi vai ar tās starpniecību.

²⁰ Dažas dalībvalstis stāvokļa novērtēšanai ir monitorējušas un izmantojušas ne tikai 2013. gadā pievienotās 12 jaunās prioritārās vielas (lai gan atbilstības nodrošināšanas termiņš ir tikai 2027. gada 22. decembris), bet arī vielas no to sākotnēji noteikto 33 prioritāro vielu vidus, kuras iepriekš nebija aptvertas, lai gan tām vajadzēja būt aptvertām.

²¹ Lielākoties netika ņemtas vērā tādas vielas kā hlorētie īsas virknes parafīni. Citas vielas, kas nav iekļautas visās monitoringa programmās, ir diurons, hinoksifēns un tributilalva. *RBMP* sniegtā atgriezeniskā saite liecināja, ka galvenais iemesls tam, ka šīs vielas netika ņemtas vērā, bija saistīts ar tehniskām problēmām analīzē vai pieejamu standartu neesību analīzes pabeigšanai.

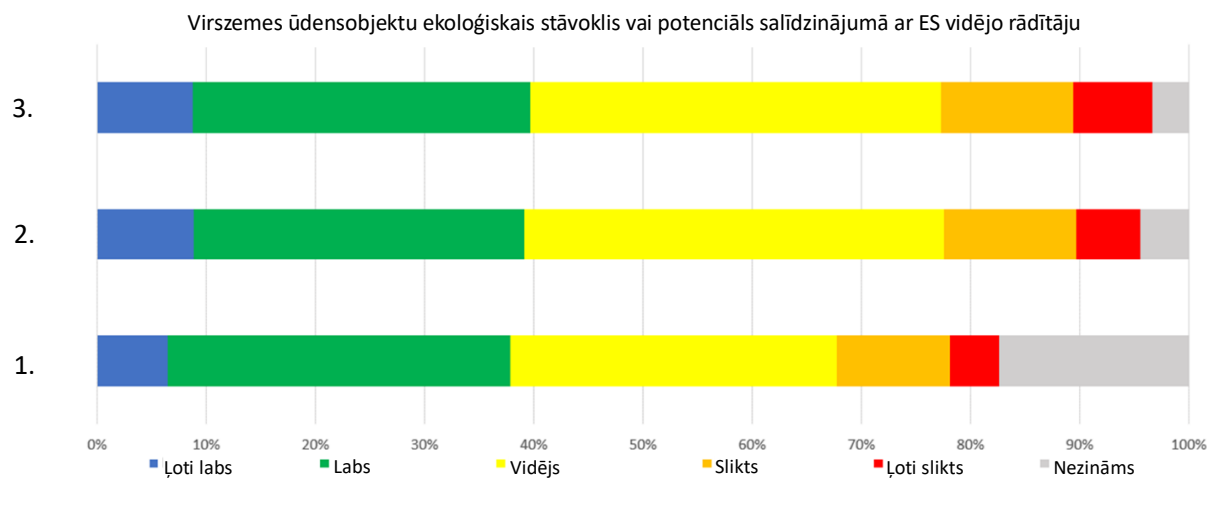
²² Piesārņojuma klātbūtnes monitorings nogulās un dzīvajās sugās, lai novērtētu ilgtermiņa tendences, dalībvalstīs un to starpā joprojām ir atšķirīgs un lielā mērā nepilnīgs.

²³ Labs ekoloģiskais potenciāls ir mērķis, kas jāsasniedz stipri pārveidotiem vai mākslīgiem ūdensobjektiem.

²⁴ Dati iegūti no *WISE Freshwater* (<https://water.europa.eu/freshwater>).

²⁵ Sk. Eiropas Komisijas 2021. gada ziņojumu par Nitrātu direktīvas īstenošanu, 5. lpp., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC1000>.

1. attēls. ES virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā stāvokļa novērtējuma izmaiņas saskaņā ar pirmajiem, otrajiem un trešajiem RBMP (avots: WISE Freshwater un PDF datizrace)

Lai gan dažās dalībvalstīs ir novēroti daži nelieli uzlabojumi, citas dalībvalstis ziņoja vai nu par uzlabojumu neesību, vai arī par to virszemes ūdensobjektu īpatsvara būtisku samazināšanos, kuriem ir labs vai ļoti labs ekoloģiskais stāvoklis vai ekoloģiskais potenciāls. Par ievērojamu to ūdensobjektu skaita samazinājumu, kuriem ir labs ekoloģiskais stāvoklis vai ekoloģiskais potenciāls, ziņoja Polija (-22,9 %), Lietuva (-15,5 %), Slovākija (-14,9 %), Čehija (-13,3 %), Horvātija (-9,1 %) un Igaunija (-7,6 %). Šis samazinājums lielā mērā var būt saistīts ar daudz labākām zināšanām un labāku izpratni par ūdensobjektu stāvokli salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu.

Neraugoties uz to, ka to ūdensobjektu procentuālā daļa, kuriem ir labs vai ļoti labs ekoloģiskais stāvoklis, kopumā ir nedaudz palielinājusies, ir patīkami atzīmēt, ka salīdzinājumā ar diviem iepriekšējiem RBMP cikliem (2009.–2015. gads un 2016.–2021. gads) daži bioloģiskās un ķīmiskās kvalitātes parametri ir uzlabojušies. Tas, iespējams, atspoguļo iepriekšējo pasākumu īstenošanas pozitīvo ietekmi. It sevišķi nesena EVA 2024. gada ziņojums par ūdens resursu stāvokli²⁶ liecina, ka fitoplanktona, bentiskās floras un bezmugurkaulnieku stāvoklis ezeros ir uzlabojies un ir redzama bentisko bezmugurkaulnieku stāvokļa uzlabošanās upēs un pārejas ūdeņos. Tomēr, lai gan šie daļējie uzlabojumi ir vērtīgi, tie nav pietiekami, lai uzlabotu ūdensobjektu vispārējo stāvokli un samazinātu saistītos riskus veselībai un videi. Turklāt šie uzlabojumi bieži netiek ņemti vērā, jo WFD piemēro pieeju “ja neatbilst viens, tad neatbilst viss”, kas nozīmē, ka ūdensobjekts var sasniegt labu stāvokli tikai tad, ja visi bioloģiskās un ķīmiskās kvalitātes faktori tiek novērtēti vismaz kā “labi”.

Šie daļējie un vērtīgi ņemtie uzlabojumi vismaz daļēji var izskaidrot, kāpēc ekoloģiskā stāvokļa novērtējums trešajos RBMP (kas aptver 2022.–2027. gadu) liecina par kopumā nelielu uzlabojumu salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņojumu, kurā novērtēti otrie RBMP (kas aptver 2016.–2021. gadu). Šis progresu trūkums papildus iepriekš minētajam zināšanu un precizitātes pieaugumam var būt saistīts arī ar iespējamu spiediena palielināšanos, neatbilstīgiem pasākumiem un nepietiekamu progresu plānoto pasākumu īstenošanā.

²⁶ <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>.

Nemot vērā iepriekš minēto, nav pārsteidzoši, ka lielākā daļa dalībvalstu norādīja, ka tās nesagaida, ka līdz 2027. gadam visos to ūdensobjektos tiks panākts labs ekoloģiskais stāvoklis vai ekoloģiskais potenciāls.

Dalībvalstis ir guvušas ievērojamus panākumus atskaites apstākļu²⁷ noteikšanā dažādiem ūdeņu veidiem. Šādi apstākļi ir būtiski, lai noteiktu kritērijus un novērtētu cilvēka darbības ietekmi uz bioloģiskajiem, fizikālķīmiskajiem un hidromorfoloģiskajiem faktoriem. Turklāt ES līmenī ir panākts milzīgs progress, pateicoties savstarpēji salīdzinošajai kalibrēšanai²⁸, ar ko saskaņo valstu laba ekoloģiskā stāvokļa klasifikācijas. Tomēr **ES līmenī joprojām pastāv saskaņošanas nepilnības**, kas kavē vispārējā stāvokļa novērtējuma salīdzināšanu.

Virszemes ūdeņi: kāds ir to ķīmiskais stāvoklis?

Laba ķīmiskā stāvokļa sasniegšana ir rādītājs virzībai **uz nulles piesārņojumu**. Tāpat kā iepriekšējā ziņošanas ciklā, pastāv ļoti liela atšķirība starp virszemes ūdeņiem un pazemes ūdeņiem, un pazemes ūdeņi bieži vien ir labāk aizsargāti.

Trešajos *RBMP* sniegtā informācija liecina, ka 2021. gadā tikai 26,8 % virszemes ūdensobjektu bija labs ķīmiskais stāvoklis salīdzinājumā ar 33,5 % 2015. gadā. Šķiet, ka tas liecina par būtisku pasliktināšanos.

Lai gan to virszemes ūdeņu īpatsvars, kuru stāvoklis ir labs, dažās dalībvalstīs salīdzinājumā ar 2015. gadu ir saglabājies stabils vai nedaudz palielinājies, dažās citās tas ir samazinājies un dažos gadījumos ievērojami samazinājies. Tas attiecas, piemēram, uz Lietuvu (-98,7 %), Somiju (-49,5 %), Poliju (-34,2 %), Čehiju (-29,9 %), Nīderlandi (-29,8 %), Slovākiju (-26,3 %), Horvātiju (-11,4 %) un Latviju (-10,6 %).

Šī pasliktināšanās lielā mērā var būt saistīta ar uzlabotu monitoringu un labākām zināšanām par “visuresošām noturīgām, bioakumulatīvām un toksiskām” vielām (*uPBT*), būtiskām izmaiņām ūdensobjektu nošķīrumā un stingrākiem standartiem attiecībā uz dažām vielām.

Attiecībā uz **virszemes ūdeņiem** būtiskais atbilstības trūkums ir lielā mērā saistīts ar *uPBT*. Visbiežāk šie savienojumi ir **dzīvsudrabs** un **policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži (PAH)**. Tie jau ir sastopami lielos daudzumos saistībā ar vēsturisko piesārņojumu un jaunu piesārņojumu, kas turpina nonākt ūdens vidē no emisijām atmosfērā, kuras rada fosilā kurināmā un citu kurināmo sadedzināšana. Vēl viena liela *uPBT* grupa ir **polibromdifenilēteri (PBDE)**, ko plaši izmanto krāsās, plastmasā, mēbeļu putu polsterējumos, tekstilizstrādājumos, būvmateriālos un rūpnieciskajos procesos. Šiem “ierastajiem ļaundariem” ir ļoti dominējoša ietekme uz ķīmiskā stāvokļa klasifikāciju, jo videi ir ierobežotas spējas pašai attīrīties no šiem ļoti bieži sastopamajiem un noturīgajiem piesārņotājiem. Bez šiem *uPBT* savienojumiem 81 % virszemes ūdensobjektu būtu sasniedzis labu ķīmisko stāvokli, kas ir aptuveni tāds pats īpatsvars kā iepriekšējā ziņošanas ciklā.

Pārējās vielas, kas izraisa vides kvalitātes standartos noteikto ierobežojumu pārsniegšanu un nespēju sasniegt labu ķīmisko stāvokli, dažādās dalībvalstīs atšķiras. Tomēr **metāli**

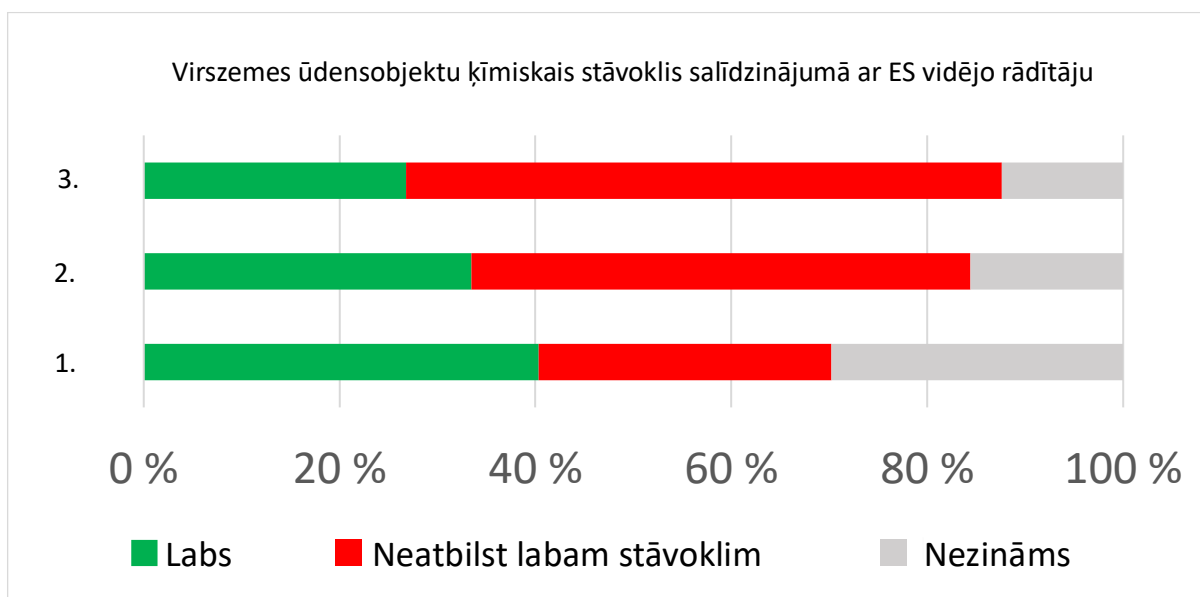
²⁷ WFD atskaites apstākļi ekoloģiskai sistēmai ir definēti kā apstākļi, kas dominē, ja nav vai gandrīz nav cilvēka darbības radītu traucējumu.

²⁸ OV L, 2024/721, 8.3.2024.: <http://data.europa.eu/eli/dec/2024/721/oj>.

(piemēram, svins, kadmījs, niķelis, kas parasti ir saistīti ar kalnrūpniecības atkritumiem, sadzīves un rūpnieciskajiem notekūdeņiem, urbānās noteces ūdeņiem), **biocīdi** un **pesticīdi** (tributilalva, hlōpirifoss) un **daži noturīgi organiskie piesārņotāji** (piemēram, heksahlorbenzols) joprojām parasti atrodas to vielu saraksta augšgalā, kas noved pie neatbilstības, pat ja dažu šo vielu izmantošana jau daudzus gadus ir aizliegta.

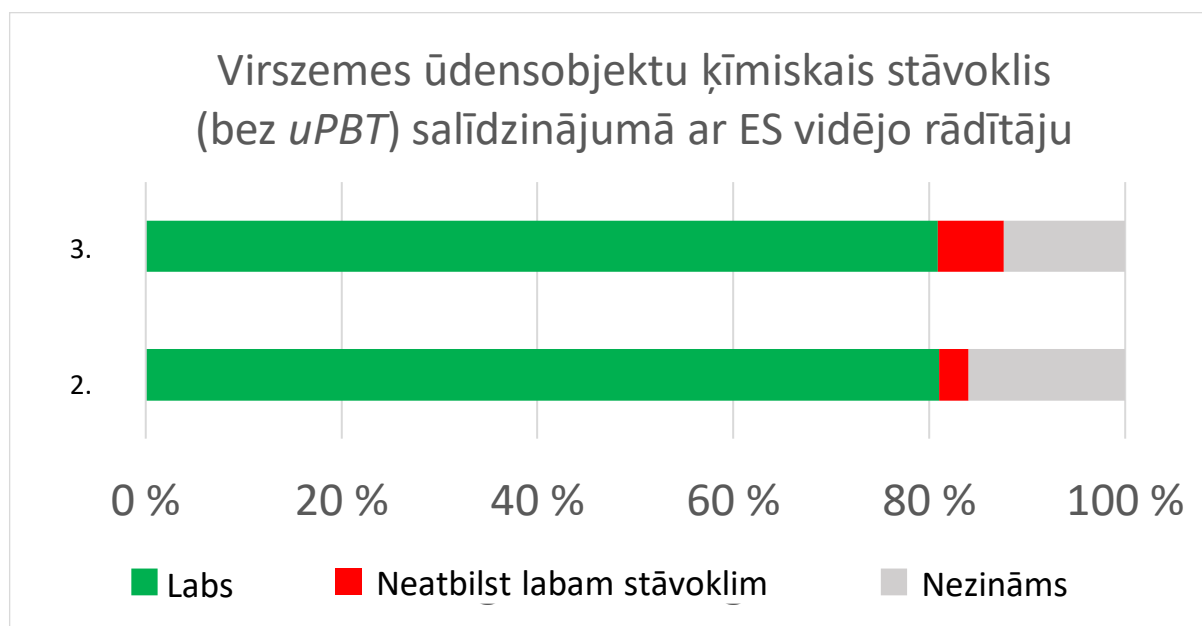
Jāatzīmē, ka *uPBT* dēļ 80 % jūras teritorijas joprojām nav sasniegts *MSFD* noteiktais laba vides stāvokļa mērķis attiecībā uz piesārņojumu²⁹.

2. attēls. ES virszemes ūdensobjektu ķīmiskā stāvokļa novērtējuma izmaiņas saskaņā ar pirmajiem, otrajiem un trešajiem RBMP (visas vielas, arī *uPBT*) (avots: WISE Freshwater un PDF datizrace)

²⁹ Komisijas ziņojums “Pirmais “nulles piesārņojuma” monitorings un perspektīva “Ceļi uz tīrāku Eiropas gaisu, ūdeni un augsni”” (COM(2022) 674 final, 8.12.2022.).

3. attēls. ES virszemes ūdensobjektu ķīmiskā stāvokļa novērtējuma izmaiņas saskaņā ar otrajiem un trešajiem RBMP (bez uPBT) (avots: WISE Freshwater un PDF datizrace)

Pazemes ūdensobjekti: kāds ir to ķīmiskais stāvoklis?

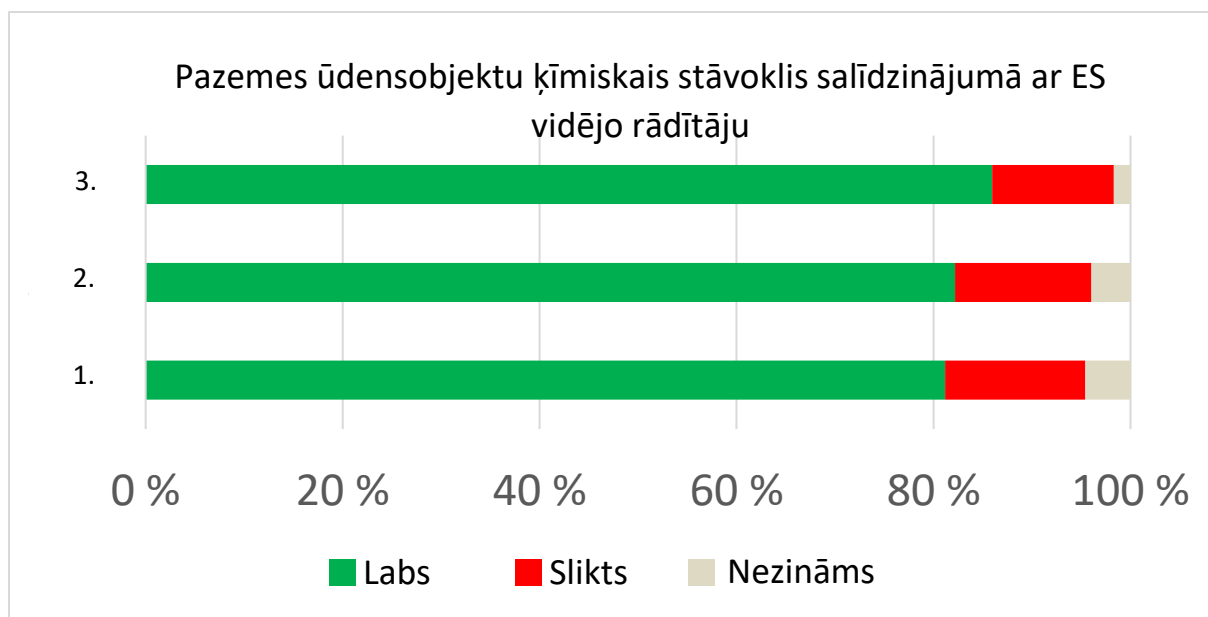
Attiecībā uz **pazemes ūdensobjektiem** 2021. gadā, pamatojoties uz 3. RBMP sniegto informāciju, jānorāda, ka 86 % pazemes ūdensobjektu bija labā ķīmiskā stāvoklī. Tas ir neliels uzlabojums salīdzinājumā ar 82,2 % tajā pašā valstu apakšgrupā 2015. gadā.

Visbiežāk ziņotie piesārņotāji, kas noved pie sliktā ķīmiskā stāvokļa, ir **nitrāti**³⁰. Tie galvenokārt rodas intensīvajā lauksaimniecībā un lopkopībā, nepareizi vai pārmērīgi daudz izmantojot mēslošanas līdzekļus un šķidrmēslus/kūtsmēslus, kas visi satur slāpekli un fosforu. Tas attiecas uz 17 no 20 dalībvalstīm. Tikai Igaunija, Latvija un Lietuva neziņo, ka nitrāti to pazemes ūdeņos būtu izraisījuši ķīmiskā stāvokļa pasliktināšanos. Deviņās dalībvalstīs (Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Dānijā, Igaunijā, Francijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Spānijā) sasniegt labu ķīmisko stāvokli nav izdevies **pesticīdu** un to metabolītu dēļ. **Fosfāts** un **amonijs**, kas arī galvenokārt rodas intensīvajā lauksaimniecībā un lopkopībā, arī noved pie sliktā ķīmiskā stāvokļa, kas īpaši ietekmē tādas valstis kā Slovākija un Čehija.

Citas vielas, kas minētas kā tādas, kuras rada mazāku procentuālo daļu pazemes ūdensobjektu ar sliktu ķīmisko stāvokli (t. i., mazāk nekā 10 % saskaņā ar dažu dalībvalstu datiem), ietver dabā sastopamus piesārņotājus, piemēram, hlorīdu, sulfātu, kāliju, dzelzi un kopējo organisko oglekli. Rūpnieciskie šķīdinātāji, *PAH*, metil-terc-butilēteris (*MTBE*, ko galvenokārt izmanto kā degvielas piedevu) un anjonu virsmaktīvās vielas (bieži sastopamas ziepēs un mazgāšanas līdzekļos) netiek tik bieži minēti kā sliktā stāvokļa cēlonis (bet par tiem ziņo Somija, Francija, Itālija un Latvija).

³⁰ Saskaņā ar EVA datiem vidējā nitrātu koncentrācija ES pazemes ūdensobjektos kopš 2021. gada nav būtiski mainījusies (EVA, 2023. gads).

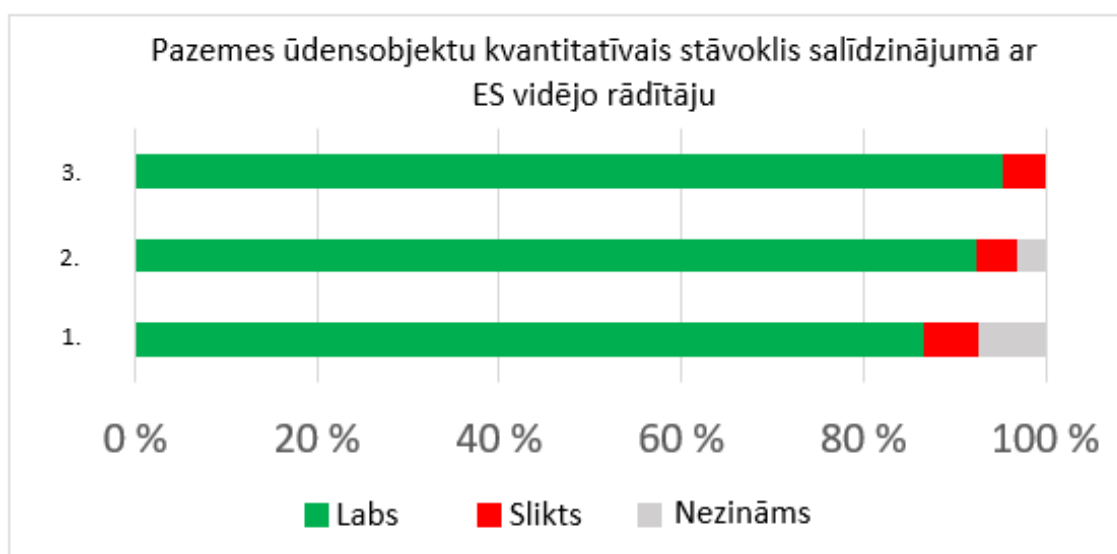
4. attēls. ES pazemes ūdensobjektu ķīmiskā stāvokļa novērtējuma izmaiņas saskaņā ar pirmajiem, otrajiem un trešajiem RBMP (avots: WISE Freshwater un PDF datizrace)

Pazemes ūdensobjektu kvantitatīvais stāvoklis – vai šajos ūdensobjektos ir pietiekams ūdens daudzums?

Salīdzinot pazemes ūdeņu kvantitatīvos rādītājus vienā un tajā pašā dalībvalstu grupā, ir patīkami vērot nelielu uzlabojumu: 2016.–2021. gadā tika ziņots, ka 95 % pazemes ūdensobjektu ir labs stāvoklis salīdzinājumā ar 92,4 % 2009.–2015. gadā. Paziņotie dati liecina, ka pazemes ūdensobjektu, kas ir liela daļa no ES rezervēm, papildināšana, šķiet, lielākoties ir nodrošināta. Lai gan tas var liecināt par to, ka klimata pārmaiņas (vēl) nav ietekmējušas ES pazemes ūdeņus, ir jāuzsver, ka ne visas dalībvalstis pienācīgi ņem vērā no pazemes ūdeņiem atkarīgo ekosistēmu vajadzības un ka šī 2021. gadā iegūtā aina neatspoguļo ietekmi, kas radusies turpmākajos gados, kuri ir bijuši sausākie šā gadsimta gadi.

5. attēls. ES pazemes ūdensobjektu kvantitatīvā stāvokļa novērtējuma izmaiņas saskaņā ar pirmajiem, otrajiem un trešajiem RBMP (avots: WISE Freshwater un PDF datizrace)

Tomēr šajā ziņojumā aplūkotajās 20 dalībvalstīs pastāv ievērojamas ģeogrāfiskās atšķirības (sk. 6. attēlu).

6. attēls. Pārskats par pazemes ūdensobjektu kvantitatīvo stāvokli dalījumā pa dalībvalstīm 2021. gadā

84 % no aplūkotajiem gadījumiem pazemes ūdensobjektu kvantitatīvais stāvoklis nav labs, jo no ūdens nesējslāņa tiek iegūts vairāk ūdens nekā tas dabiski spēj atjaunoties. Citi iemesli, kāpēc nav laba kvantitatīvā stāvokļa, ir sāļūdens intrūzija (25 %) un ietekme uz ūdens ekosistēmām, kas savienotas ar pazemes ūdensobjektiem (20 %) un no tām atkarīgām sauszemes ekosistēmām (9 %).

Gandrīz visas ziņojošās dalībvalstis³¹ veica **ūdens bilances novērtējumu**³² trešajiem RBMP, lielākajai daļai dalībvalstu novērtējot arī ilgtermiņa tendences. Tomēr pretēji Gruntsūdeņu direktīvas noteikumiem, novērtējot pazemes ūdensobjektu kvantitatīvo stāvokli, dalībvalstis ne vienmēr ņem vērā **ar pazemes ūdeņiem saistīto ūdens ekosistēmu** un **no pazemes ūdeņiem atkarīgo sauszemes ekosistēmu** vajadzības. Tas ir būtisks trūkums, jo cilvēku darbības, kas maina pazemes ūdeņu līmeni, var būtiski ietekmēt virszemes ūdensobjektu stāvokli vai kaitēt vērtīgām ekosistēmām, piemēram, mitrājiem.

Pēdējos trijos īstenošanas ciklos dalībvalstis ir ziņojušas, ka lielai daļai pazemes ūdeņu ir labs kvantitatīvais stāvoklis. Tomēr tas ir pretrunā aizvien pieaugošajam ūdens trūkumam visā ES un tam, ka tiek novērota aizvien lielāka paļaušanās uz pazemes ūdensobjektiem kā ūdens apgādes avotu sabiedrisko pakalpojumu un apūdeņošanas vajadzībām, kā rezultātā palielinās

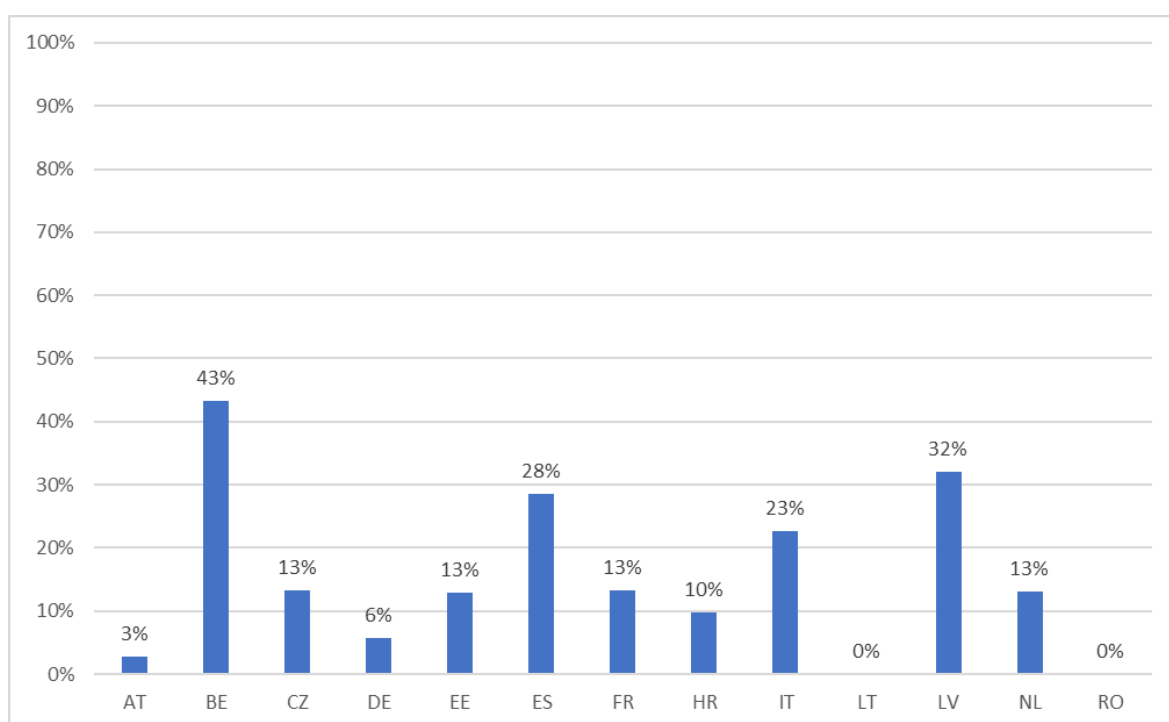
³¹ Izņemot Luksemburgu, kur šis darbs ir procesā.

³² Ūdens balance ir sadalei pieejamais ūdens daudzums, ko aprēķina, no ienākošajām plūsmām atņemot aizplūdes apjomu konkrētā upes baseinā vai apakšbaseinā.

ieguve³³. Tas liecina, ka ir ļoti svarīgi, lai dalībvalstis labāk piemērotu saskaņotās metodikas kvantitatīvā stāvokļa novērtēšanai, pienācīgi ņemot vērā sezonālās variācijas un klimata pārmaiņu arvien straujāko ietekmi, vienlaikus mazāk paļaujoties uz vēsturiskajām tendencēm un pilnībā ņemot vērā pazemes ūdeņu nozīmi upju un ekosistēmu atbalstīšanā. Novērtējums, kura pamatā ir tikai pazemes ūdeņu līmeņi, nav pietiekams³⁴. Kā norādījusi EVA, šī situācija arī liecina, ka varētu būt nepieciešams pārskatīt esošās metodikas.

Būtiski ir tas, ka vairākas dalībvalstis sagaida, ka situācija pasliktināsies, jo tās prognozē, ka dažos gadījumos ievērojami palielināsies to pazemes ūdensobjektu skaits, kuros pastāv risks, ka līdz 2027. gadam netiks sasniegts labs kvantitatīvais stāvoklis (sk. 7. attēlu).

7. attēls. To pazemes ūdensobjektu procentuālā daļa, par kuriem dalībvalstis ir ziņojušas, ka pastāv risks, ka līdz 2027. gadam netiks sasniegts to labs kvantitatīvais stāvoklis (tikai valstis, kuras iesniegušas e-ziņojumus)

- **1. izcēlums. Kāpēc ES joprojām nav sasniegusi *WFD* mērķus?**
- Gadu gaitā *WFD* īstenošana ir pakāpeniski uzlabojusi zināšanas un izpratni par ES upju, ezeru, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdeņu stāvokli. Šīs uzlabotās zināšanas daļēji izskaidro dažas no iepriekš izklāstītajām tendencēm.
- Tomēr, kā dokumentēts Ūdens pamatdirektīvas 2019. gada atbilstības pārbaudē³⁵, daudzi faktori ir kavējuši un joprojām kavē *WFD* efektīvu īstenošanu un ir veicinājuši kopumā lēno progresu kopš šīs direktīvas pieņemšanas. Šie faktori cita starpā ir:

³³ Saskaņā ar EVA datiem pazemes ūdeņu īpatsvars kopējā ūdens ieguvē ir palielinājies no 19 % 2000. gadā līdz 23 % 2019. gadā.

³⁴ Sk. Kopējās īstenošanas stratēģijas Norādījumus Nr. 18.

³⁵ SWD(2019) 439 final, 116. lpp.

- spiediena, kā arī centienu, kas vajadzīgi, lai izveidotu pārvaldības sistēmu, kura būtu piemērota konkrētajiem apstākļiem dalībvalstīs, novēlota vai nepietiekama novērtēšana;
- nepietiekami samazināts vispārējais spiediens uz ūdensobjektiem, it sevišķi saistībā ar difūzajiem piesārņojuma avotiem (atšķirībā no relatīvajiem panākumiem punktveida piesārņojuma avotu novēršanā) un dzīvotņu degradāciju (tām būtu ļoti nepieciešami atjaunošanas pasākumi, lai novērstu iepriekš radīto spiedienu, ietverot hidromorfoloģiskas izmaiņas un vēsturisko piesārņojumu);
- efektīvu politikas pasākumu lēnā ieviešana, jo dalībvalstu pasākumu programmas bieži vien nav pietiekami balstītas uz spiediena un ietekmes analīzi, un pastāv tendence paļauties uz vienkāršiem tehnoloģiskiem risinājumiem, kas novērš punktveida piesārņojuma avotu, bet pārējos piesārņojuma avotus lielā mērā atstāj bez ievērības;
- nepietiekama saskaņotība starp attiecīgajiem politikas virzieniem, jo ūdensobjektu labs stāvoklis ir ļoti lielā mērā atkarīgs arī no ūdens resursu jomā noteikto mērķu integrēšanas citās politikas jomās, piemēram, lauksaimniecībā, enerģētikā un transportā;
- pasākumiem ūdens resursu laba stāvokļa sasniegšanai nav piešķirta prioritāte atšķirībā no citām saimnieciskajām darbībām;
- dominējoša paļaušanās uz pamatpasākumiem³⁶, nevis papildu pasākumiem, ko īsteno pietiekamā mērogā, lai sasniegtu *WFD* mērķus;
- laiks, kas dabai nepieciešams, lai reaģētu uz veiktajiem pasākumiem, pirms tiek sasniegti paredzētie rezultāti;
- klimata pārmaiņu arvien izteiktākā ietekme (t. i., ūdens temperatūras paaugstināšanās);
- finansējuma trūkums un administratīvās spējas ierobežojumi.

5. PĀRVALDĪBA UN TRANSVERSĀLI ASPEKTI

Pienācīga pārvaldība ir būtiska, lai dalībvalstīs netraucēti darbotos sarežģītas ūdens apsaimniekošanas sistēmas, kuru pamatā ir daudzu dažādu administratīvo līmeņu un skarto personu iesaiste. Visas dalībvalstis ir izraudzījušās savas **kompetentās iestādes** katram upju baseinu apgabalam (*RBD*). Šajos apgabalos bieži darbojas vairākas iestādes, kas atbild par dažādiem *RBMP* aspektiem. Tāpat visas dalībvalstis ir izraudzījušās kompetentās iestādes, kas atbild par Plūdu direktīvas (*FD*) ievērošanu. Tās var nebūt tās pašas iestādes, kuras noteiktas saskaņā ar *WFD*, un dažās dalībvalstīs pārvaldības vienības, kas noteiktas saskaņā ar *FD*, nav tādas pašas kā *RBD*.

Kā nosaka *FD*, daudzas dalībvalstis norāda, ka *FRMP* un *RBMP* ir izstrādāti koordinēti un dažkārt vienlaikus³⁷. Lielākā daļa dalībvalstu ir rīkojušas kopīgu apspriešanos par saviem *FRMP* un *RBMP*³⁸, un dažas dalībvalstis abus plānus ir integrējušas vienā plānā. Situācija dalībvalstīs acīmredzami atšķiras *MSFD* pasākumu programmas ziņā. Tikai dažas dalībvalstis ir uzrādījušas pierādījumus par skaidru koordināciju *WFD* un *MSFD* pasākumu programmu izstrādē attiecībā uz procesu, saturu un konsekvenci, reaģējot uz vieniem un tiem pašiem spiedieniem. Līdzīgi pierādījumi par nepietiekamu koordināciju izriet no paralēliem *MSFD*

³⁶ It sevišķi Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva un Nitrātu direktīva, kas *WFD* pasākumu programmās tiek uzskatītas par "pamatpasākumiem".

³⁷ Kopumā 15 no 21 dalībvalsts savos *FRMP* sniedza pārliecinošus pierādījumus, ka ir nodrošināta koordinācija ar *WFD*, savukārt pārējām sešām dalībvalstīm bija vismaz daži pierādījumi.

³⁸ Attiecībā uz kopīgu apspriešanos par *FRMP* un *RBMP* projektiem 15 dalībvalstis ziņoja, ka šāda apspriešanās ir notikusi, salīdzinot ar 13 dalībvalstīm iepriekšējā ciklā.

ziņojumiem par otro pasākumu programmu³⁹. Tāpēc tā ir joma, kurā dalībvalstīm ir jāpastiprina centieni, lai īstenotu **pieeju “no avota līdz jūrai”**.

Lai gan kopumā **koordinācijas mehānismi** ir ieviesti, tie galvenokārt šķiet nepietiekami, lai nodrošinātu pilnīgu sinerģiju un pienācīgu konsekvenci dažādos pārvaldības līmeņos (piemēram, nepietiekami saskaņotas pieejas *WFD* īstenošanai reģionālā līmenī). Koordinācija ar citiem nozaru politikas virzieniem (piemēram, lauksaimniecības, enerģētikas) arī nav pietiekama, jo īpaši attiecībā uz pasākumiem, kas vajadzīgi, lai novērstu visnopietnākos spiediena veidus. Neraugoties uz to, ka *WFD* un citu vides tiesību aktu pienācīga īstenošana un izpilde ir vides jomas kompetento iestāžu pienākums, ir būtiski nodrošināt *WFD* mērķu efektīvāku integrāciju nozaru politikā un finansēšanas instrumentos (piemēram, KLP). Tas nozīmē, ka KLP atbalstītie intervences pasākumi ir jāsavieno ar *RBMP* pasākumiem.

Lielākā daļa dalībvalstu ir pielikušas ievērojamas pūles, lai veicinātu **sabiedrības līdzdalību un ieinteresēto personu aktīvu iesaisti** *RBMP* un *FRMP* izstrādē, izmantojot dažādus apspriešanās kanālus un mehānismus. Kopumā lielākajā daļā dalībvalstu bija iesaistīts plašs ieinteresēto personu loks. Tomēr daudzos plānos nav paskaidrots, kā saņemtie komentāri tika ņemti vērā un vai aptaujātie tika informēti par to, kā viņu viedoklis tika ņemts vērā. Šāda pārredzama saziņa palielinātu kolektīvo atbildību par plāniem.

Spiediena veidi

Visnozīmīgākais spiediens uz virszemes ūdensobjektiem⁴⁰ visās ziņojošajās dalībvalstīs ir šāds: **piesārņojums, ko rada atmosfēriskie nosēdumi** (ietekmē 59 % ūdensobjektu), **hidromorfoloģiskās izmaiņas** (57 %), kuras rada drenāža un apūdeņošana lauksaimniecības vajadzībām, hidroenerģija, aizsardzība pret plūdiem, kuģošana vai dzeramā ūdens apgāde, kā arī **lauksaimniecības radītais piesārņojums** (32 %). Citi galvenie spiediena veidi ES ir **komunālo notekūdeņu novadīšana** (14 %), **novadījumi, kas nav pieslēgti kanalizācijas sistēmai**, (9 %) un **ūdens ieguve** (9 %) dažādiem mērķiem. Pārējie *RBMP* visbiežāk minētie spiediena veidi ir piesārņojums, ko rada **urbānās noteces ūdeņi** (8 %), **nokrišņu ūdens pārgāzes** (5 %) un **novadījumi no rūpnieciskām iekārtām** (6 %). Jāatzīmē, ka viens un tas pats ūdensobjekts var būt pakļauts vairāku veidu spiedienam, tāpēc kopējā vērtība neveido 100 %.

Diemžēl 13 % ES ūdensobjektu joprojām skar arī neidentificēta antropogēnā slodze, tāpēc joprojām ir iespējams palielināt zināšanas šajā jomā. Būtisks spiediens nav konstatēts tikai 10 % paziņoto ūdensobjektu.

Kā liecina vairāki ziņojumi, pieaug **invazīvu svešzemju sugu**, kuras rada bažas gan ES⁴¹, gan valstu mērogā, radītais spiediens uz saldūdens un jūras ekosistēmām Eiropā⁴². Neraugoties uz

³⁹ Komisijas ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam: Komisijas novērtējums par dalībvalstu pasākumu programmām, kas atjauninātas saskaņā ar Direktīvas 2008/56/EK 17. pantu (COM(2025) 3) un ar to saistītais Komisijas dienestu darba dokuments SWD(2025) 1.

⁴⁰ Pamatojoties uz *WISE Freshwater* datiem, kas aptver 18 no 20 dalībvalstīm, par kurām ir pieejami elektroniski dati no 2024. gada jūnija.

⁴¹ Kā uzskaitīts Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regulā (ES) Nr. 1143/2014 par invazīvu svešzemju sugu introdukcijas un izplatīšanās profilaksi un pārvaldību.

⁴² Piemēram, saskaņā ar *Cid, N. un Cardoso, A. C., 2013. gads, European freshwater alien species, 'Global Freshwater Biodiversity Atlas'* ("Eiropas saldūdens svešzemju sugu "Globālais saldūdens biodaudzveidības

šo sugu tiešo ietekmi uz laba ekoloģiskā stāvokļa sasniegšanu, šķiet, ka šis spiediens netiek pietiekami novērtēts un ir konstatēts tikai 2,2 % no paziņotajiem ūdensobjektiem. Ļoti bieži *RBMP* trūkst informācijas par invazīvām svešzemju sugām un pasākumiem, kas veikti, lai risinātu šo problēmu, vai arī šī informācija nav pārāk detalizēta.

Lai gan tiek ziņots, ka 71 % ES **pazemes ūdensobjektu** nav pakļauti nekādam būtiskam spiedienam, gandrīz 30 % no tiem skar vairāku veidu spiedienu. Tas it sevišķi ietver **difūzo lauksaimniecības piesārņojumu** (piemēram, pesticīdus un mēslošanas līdzekļus), kas skar 59 % no ietekmētajiem pazemes ūdensobjektiem, **ūdens ieguvī sabiedriskās ūdensapgādes vajadzībām** (25 %), **ūdens ieguvī lauksaimniecības vajadzībām** (22 %), **rūpnieciskajai izmantošanai** (12 %) un **citiem mērķiem** (12 %). Arī difūzais piesārņojums no citiem avotiem, it sevišķi **urbānās noteces ūdeņi** (16 %) un **novadījumi, kas nav pieslēgti kanalizācijas sistēmai** (6 %), ir liels spiediens, kā arī piesārņojums no **piesārņotām vai pamestām rūpnieciskām teritorijām** (17 %) un **vēsturiskais piesārņojums** (13 %).

Pasākumu programmas

Aina to pasākumu programmu analīzei, kas dalībvalstīm ir jāizstrādā, lai novērstu vai ierobežotu aprakstītos spiedienus, ir visai niansēta.

Ievērojams skaits otrajos *RBMP* paziņoto pasākumu netika īstenots. Tāpat kā iepriekš, kā visnozīmīgākais šķērslis (86 %) tika konstatēts nepietiekams finansējums pasākumiem, un tam sekoja negaidīti kavējumi (81 %), atbilstošu valsts mehānismu, piemēram, valsts noteikumu un citu vēl nepieņemtu pasākumu trūkums (70 %) un pārvaldības problēmas (57 %). Arī grūtības iegādāties zemi, kas vajadzīga konkrētu pasākumu īstenošanai, tiek regulāri norādītas kā būtiska problēma.

Trešās pasākumu programmas, kas izklāstītas 2022.–2027. gada *RBMP*, liecina, ka dalībvalstīm joprojām ir atšķirīgas pieejas to izstrādei un ziņošanai. Pasākumu programmas bieži ietver diezgan garu pasākumu sarakstu, taču šķiet, ka tajās nav ietverti vairāki būtiski elementi. It sevišķi nav skaidra novērtējuma par nepilnībām, kas būtu jānovērš, lai sasniegtu labu stāvokli. Nav arī pietiekamas informācijas par pasākumu prioritāšu noteikšanu, pamatojoties uz vajadzīgo izmaksu lietderības analīzi. Bieži vien nav norādītas plānoto pasākumu izmaksas un finansējums. Tā kā dalībvalstis bieži apgalvo, ka saskaras ar finansēšanas grūtībām, var secināt, ka pasākumu programmu īstenošanai nepieciešamie resursi ne vienmēr tiek nodrošināti pirms programmu pieņemšanas. Tas vājina pasākumu programmu efektivitāti.

atlants”) (atlas.freshwaterbiodiversity.eu) datiem saldūdens invazīvo svešzemju sugu skaits pēdējo 100 gadu laikā ir palielinājies septiņkārtīgi.

6. TRĪSKĀRŠĀS PLANETĀRĀS KRĪZES RISINĀŠANA

6.1. VIRZĪBA UZ NULLES PIESĀRŅOJUMA UPĒM, EZERIEM, PIEKRASTES ŪDEŅIEM UN PAZEMES ŪDEŅIEM

6.1.1. Kas tiek darīts, lai novērstu lauksaimniecības radīto piesārņojumu?

Lauksaimniecības radītais difūzais piesārņojums ir viens no galvenajiem piesārņojuma radītājiem spiedieniem uz ES ūdensobjektiem, ko gandrīz visos *RBD* konstatējušas visas ziņojošās dalībvalstis un kas ietekmē gan virszemes, gan pazemes ūdensobjektus. Tas galvenokārt ir saistīts ar neilgtspējīgu zemes apsaimniekošanas praksi un slāpekli saturošu mēslošanas līdzekļu un šķidrmēsli/kūtsmēsli, no kuriem ūdenī nokļūst nitrāti, pārmērīgu un nepareizu izmantošanu, no vienas puses, un pesticīdu un citu bīstamu vielu pārmērīgu un nepareizu izmantošanu, no otras puses. Kā izklāstīts iepriekš 2. iedaļā, nitrāti ir visbiežākā piesārņojošā viela pazemes ūdensobjektos, un tie arī noved pie virszemes ūdensobjektu eutrofikācijas. Tas atbilst konstatējumiem par barības vielu daudzumu ES jūras reģionos, kas liecina, ka visos reģionos, izņemot Melno jūru, lielākais jūrā esošā slāpekļa avots ir lauksaimniecība⁴³. Attiecībā uz fosforu ir vērojama niansētāka aina, un tā lielākais avots gandrīz visos jūras reģionos ir notekūdeņi, lauksaimniecībai esot otram lielākajam avotam.

Lai gan salīdzinājumā ar 20. gadsimta deviņdesmitajiem gadiem ir novēroti ievērojami uzlabojumi un lielākā daļa dalībvalstu un lauksaimnieku ir pielikuši ievērojamas pūles, lai samazinātu barības vielu zudumus ūdeņos, saldūdens kvalitātes dati liecina, ka iegūtie rezultāti nav mainījušies. Tas liecina, ka, lai veicinātu barības vielu koncentrācijas samazināšanās tendenci, ir vajadzīgi radikālāki pasākumi, kurus politiskā ziņā varētu būt grūti pieņemt. Pašreizējie pasākumi joprojām nav pietiekami, lai sasniegtu Nitrātu direktīvas un *WFD* mērķus attiecīgi gandrīz 35 un 25 gadus pēc šo direktīvu pieņemšanas. To var redzēt arī jūras vidē, it sevišķi Baltijas jūrā – jūras reģionā, kurā ir vislielākais piekrastes ūdeņu īpatsvars ar problemātisku barības vielu stāvokli (58 %). Eutrofikācija notiek arī Ziemeļjūras dienvidos, gar Francijas ziemeļrietumu krastu un netālu no upju ietekām Vidusjūrā. Tajā pašā laikā Baltijas jūrā un Melnajā jūrā ir novēroti plaši izplatīti apgabali ar skābekļa deficītu, ko izraisa eutrofikācija, dabas apstākļi un augstāka ūdens temperatūra klimata pārmaiņu ietekmes dēļ.

Šo stagnāciju var izskaidrot ar to, ka lielākajā daļā dalībvalstu ir panākts visai neliels progress **kvantitatīvo nepilnību novērtējumu** izstrādē, lai noteiktu, kā samazināt **barības vielu** un **pesticīdu** daudzumu. Komisija šo ieteikumu sniedza iepriekšējā cikla laikā, bet tikai dažas dalībvalstis ir iesniegušas informāciju par barības vielu daudzuma samazinājumiem, un vēl mazāks skaits dalībvalstu ir ziņojušas, ka ir veikušas līdz šim īstenoto pasākumu efektivitātes novērtējumus.

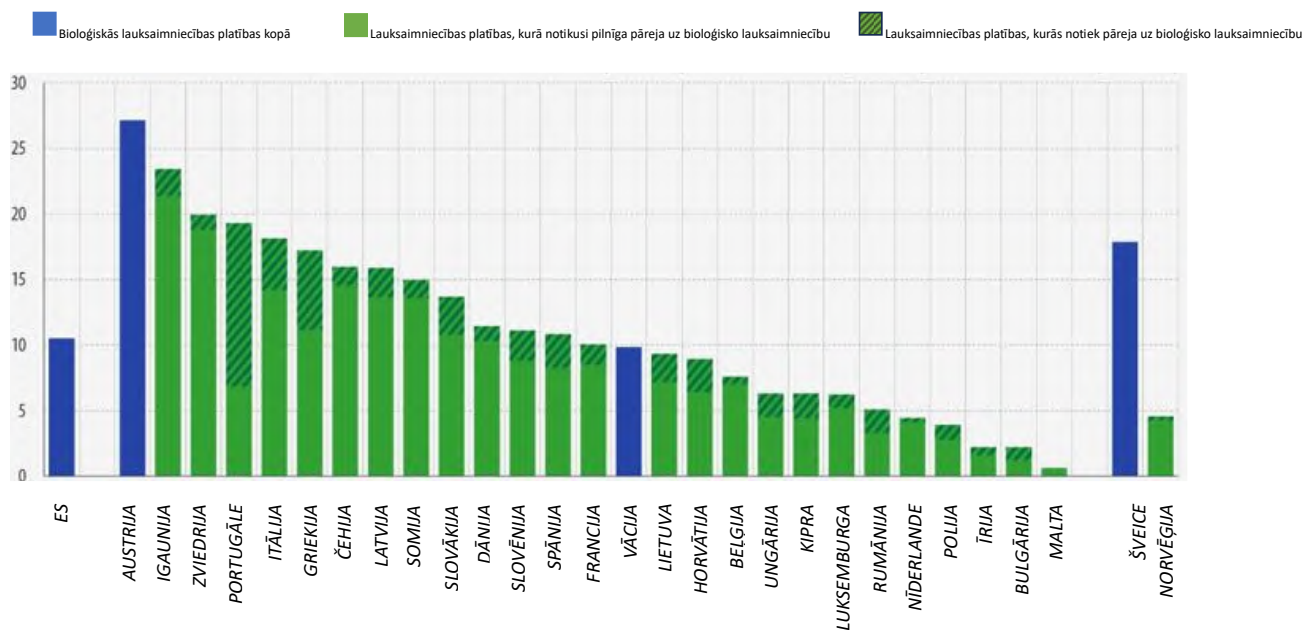
Tajā pašā laikā skaidra un iepriecinoša tendence ir **bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotās zemes īpatsvara pastāvīgais pieaugums ES**, jo šāda lauksaimniecība parasti rada zemāku barības vielu un pesticīdu piesārņojuma līmeni. Tomēr ieviešanas temps dalībvalstīs atšķiras – no gandrīz 30 % no kopējās lauksaimniecības produkcijas Austrijā līdz mazāk nekā 1 % Maltā (sk. 8. attēlu).

⁴³ [Ziņojums par Jūras stratēģijas pamatdirektīvas īstenošanu \(europa.eu\)](http://europa.eu).

8. attēls. Kopējās bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotās zemes platības īpatsvars 2022. gadā dalījumā pa dalībvalstīm (avots: EUROSTAT, 2024. gads)⁴⁴

Bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantotās zemes platība, 2022. gads

(% īpatsvars no kopējās lauksaimniecībā izmantotās zemes platības)

Francija, Portugāle un Slovākija: aplēse. Kipra un Melnkalne: provizoriski dati. Austrija: dati ņemti tieši no Federālās Lauksaimniecības, mežsaimniecības, reģionu un ūdens apsaimniekošanas ministrijas datiem. Norvēģija: 2021. gads.

Parasti ir ieviesti pamatpasākumi, bet ne visas dalībvalstis novērtē, vai ar plānotajiem pasākumiem pietiks, lai pakāpeniski panāktu labu stāvokli. Ja ir veikti nepilnību novērtējumi, dalībvalstis ziņo, ka pasākumi nespēs “pilnībā” novērst nepilnības, lai līdz 2027. gadam samazinātu barības vielu un pesticīdu piesārņojumu. Tas atbilst Komisijas iepriekšējiem konstatējumiem, arī Nitrātu direktīvas ietvaros.

Turklāt obligātie pasākumi ietver tikai tos pasākumus, kas noteikti attiecīgajos ES tiesību aktos⁴⁵ un piemērojamajās prasībās (savstarpējā atbilstība un zaļināšana) saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) 2014.–2022. gadam.

Daudzas dalībvalstis pesticīdu lietošanas ierobežojumus piemēro galvenokārt tad, ja ir jāuzlabo dzeramā ūdens ieguvei izmantoto ūdensobjektu stāvoklis. Šādas obligātās prasības lauksaimniekiem, kas izriet no Ūdens pamatdirektīvas īstenošanas, var atbalstīt ar KLP tā dēvētajiem WFD maksājumiem, bet šis instruments joprojām netiek pietiekami izmantots⁴⁶.

⁴⁴ [EU organic farming: 16.9 million hectares in 2022 - Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg-12-6&plugin=1).

⁴⁵ It sevišķi Nitrātu direktīvā, Regulā par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū (Regula (EK) Nr. 1107/2009) un Direktīvā par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu (2009/128/EK).

⁴⁶ Četras dalībvalstis (Austrija, Dānija, Luksemburga un Spānija) šos maksājumus atbalstīja saskaņā ar lauku attīstības programmām (2014–2022), un piecas dalībvalstis (Austrija, Dānija, Itālija, Luksemburga un Spānija) šādus maksājumus ir iekļāvušas savos KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam. Šie maksājumi galvenokārt bija vērsti uz mēslošanas līdzekļu un pesticīdu lietošanas ierobežojumiem/aizliegumu aizsargātās dzeramā ūdens iegūšanas teritorijās un Dānijas gadījumā – uz slāpekļa samazināšanas pasākumiem piekrastes sateces baseinos.

Ir ieviesti vairāki brīvprātīgi pasākumi, ko bieži vien atbalsta ar KLP starpniecību, it sevišķi ar agrovīdus un klimata saistībām⁴⁷ (*AECC*) un citiem attiecīgiem pasākumiem, kas iekļauti dalībvalstu izstrādātajās lauku attīstības programmās (2014.–2022. gadam). Tomēr šie pasākumi kopā ar īstenotajiem pamatpasākumiem nav bijuši pietiekami, lai samazinātu nitrātu un pesticīdu radīto spiedienu. To varētu būt izraisījuši dažādi faktori, arī būtiski ierobežojumi attiecīgo brīvprātīgo pasākumu izstrādē, kā arī tas, ka dalībvalstis pasākumus nebija pietiekami plānojušas, ka lauksaimnieki tos izmantoja ierobežotā apmērā vai ka to izmantošana visvairāk skartajās teritorijās bija ierobežota.

Pamatojoties uz iesniegto informāciju, ne visi saskaņā ar otro *RBMP* paziņotie lauksaimniecības pasākumi ir īstenoti tā, kā plānots. Tika ziņots par tādām problēmām kā nepietiekams finansējums un kavēšanās.

Attiecībā uz KLP 2023.–2027. gadam paredzams lielāks ieguldījums nitrātu un pesticīdu radītā piesārņojuma novēršanā⁴⁸. Tas ietver stingrākus nosacījumu⁴⁹ standartus, piemēram, stingrākas augsnes apsaimniekošanas prasības (piemēram, augseka/ kultūraugu dažādošana, buferjoslas) un jaunu prasību, kas saistīta ar fosfātu piesārņojuma difūzo avotu kontroli. Lauku attīstības finansējuma ietvaros pieejamie instrumenti⁵⁰ (*AECC*, ietverot bioloģisko lauksaimniecību, atbalsts investīcijām, *WFD* maksājumi, apmācības/konsultācijas, inovācija un sadarbība) joprojām ir pieejami, un tie ir papildināti ar ekoshēmām, kas atbalsta videi/klimatam draudzīgu praksi; dalībvalstīm vismaz 25 % no ELGF finansējuma ir jāatvēl šīm shēmām⁵¹. Atbalsts no ekoshēmām un *AECC* cita starpā attiecas uz uzlabotu barības vielu pārvaldību⁵² un pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu⁵³.

Neviena dalībvalsts neizmanto **barības vielu koncentrācijas robežvērtības**, lai novērtētu, vai virszemes ūdeņu ekoloģiskais stāvoklis ir labs, un tikai dažas nosaka vajadzīgo **apjoma samazinājumu** attiecīgā upes baseina augšposmā. Kā norādīts iepriekš, tas ietekmē arī Jūras stratēģijas pamatdirektīvā noteikto mērķu sasniegšanu, jo, pamatojoties uz datiem, ko dalībvalstis 2018. gadā paziņojušas saskaņā ar *MSFD* 8. pantu, 87 % jūras teritoriju nav sasniegušas laba vides stāvokļa mērķi attiecībā uz eutrofikāciju.

6.1.2. Kas tiek darīts, lai novērstu citu nozaru radīto piesārņojumu?

Piesārņojums, ko rada tādas jomas kā **apdzīvotas vietas, rūpniecība vai enerģētika**, arī apdraud ūdens vidi un cilvēku veselību ar vides starpniecību.

⁴⁷ Maksājumi par daudzgadu saistībām attiecībā uz videi un klimatu labvēlīgu lauksaimniecības praksi, kas pārsniedz obligāto prasību pamatscenāriju.

⁴⁸ Sk. *Mapping and analysis of CAP strategic plans* ("KLP stratēģisko plānu kartēšana un analīze") (2023.–2027. gads) ([file:///C:/Users/faltech/Downloads/mapping%20and%20analysis%20of%20cap%20strategic%20plans-KF0323354ENN%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/faltech/Downloads/mapping%20and%20analysis%20of%20cap%20strategic%20plans-KF0323354ENN%20(3).pdf)).

⁴⁹ Nosacījumu sistēma paredz, ka KLP atbalsta pilnīga saņemšana ir atkarīga no lauksaimnieku un citu līdzekļu saņēmēju atbilstības vides, klimata pārmaiņu, sabiedrības veselības, augu veselības un dzīvnieku labturības pamatstandartiem. Pamatstandarti ietver tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP) un zemes laba lauksaimnieciskā un vidiskā stāvokļa standartus (LLVS standarti).

⁵⁰ Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA), sk. Regulu (ES) Nr. 1305/2013.

⁵¹ Sk. Regulas (ES) 2021/2115 97. panta 1. un 2. punktu.

⁵² Atbalsts lauksaimniecības praksei, kas vērsta uz barības vielu pārvaldības uzlabošanu, ir plānots attiecībā uz 15,2 % no ES lauksaimniecības zemes.

⁵³ Lai samazinātu pesticīdu radītos riskus un ietekmi, piemēram, pesticīdu nonākšanu vidē, plānots, ka 27 % no ES lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības piemēros saistības, ar ko veicina pesticīdu lietošanas ilgtspējību.

Parasti ir ieviesti pamatpasākumi šo nozaru radītā piesārņojuma novēršanai. Tie ietver atļauju piešķiršanu un atļauju sistēmas, lai kontrolētu notekūdeņu punktveida avotu novadījumus, notekūdeņu novadījumu reģistrus, aizliegumu vai ierobežojumus attiecībā uz jebkādu tiešu novadīšanu pazemes ūdeņos un/vai īpašus pasākumus prioritāro vielu un citu vielu radītā piesārņojuma likvidēšanai vai samazināšanai.

Vairumā gadījumu ir īstenoti īpaši pasākumi attiecībā uz piesārņotājiem, kuru dēļ nav sasniegts ūdensobjektu labs ķīmiskais vai ekoloģiskais stāvoklis. Šo pasākumu piemēri ir centieni samazināt vai apturēt dažu piesārņojošo vielu noplūdi ūdenī un piesārņoto vietu sanācija, pievēršoties vēsturiskajam piesārņojumam nogulās, gruntsūdeņos un augsnē. Tomēr ne visos valstu *RBMP* ir sniegta vienādi detalizēta informācija par atsevišķu vielu skaidru sasaisti ar konkrētiem piesārņojuma novēršanas pasākumiem. Lai nodrošinātu informāciju pasākumu izstrādei, šajā jomā un nepilnību analīzes izstrādē ir vajadzīgs lielāks progress.

Visas dalībvalstis ir ziņojušas par kaitīgo vielu **emisijas, izvades un zudumu pārskatu**. Tomēr starp dalībvalstīm un to iekšienē pastāv lielas atšķirības gan attiecībā uz konkrēto toksisko vielu aptvērumu, gan datu pilnīgumu. Desmit galvenās vielas, kurām visbiežāk ir izveidoti emisiju pārskati, ir dzīvsudrabs, benz(a)pirēns, fluorantēns, benz(g,h,i)perilēns (*PAH*), niķelis, svins un kadmījs (smagie metāli) un nonilfenols (nejonu virsmaktīvās vielas), perfluoroktānsulfonskābe (*PFOS*, *PFAS* paveids) un tributilalvas katjons (ļoti toksisks biocīds).

Lielākā daļa dalībvalstu ir ziņojušas par pamatpasākumiem, kas saistīti ar notekūdeņu attīrīšanas staciju būvniecību vai modernizāciju, atzīstot, ka ir vajadzīgi papildu centieni, lai nodrošinātu atbilstību Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvai (*UWWTD*). Pašlaik 82 % ES komunālo notekūdeņu tiek savākti un attīrīti saskaņā ar ES standartiem.

Pārskatītās *UWWTD* īstenošana palīdzēs vēl vairāk samazināt komunālo notekūdeņu radīto piesārņojumu. Tajā ir iekļauti jauni noteikumi par nokrišņu ūdens pārgāzēm un urbānās noteces ūdeņiem, kas palīdzēs dalībvalstīm efektīvāk novērst šo spiediena veidu, uz kuru ES tiesību akti līdz šim neattiecas.

Lai gan *WFD* neattiecas uz piesārņojumu, ko rada piedrazojums, arī plastmasa, tā ir svarīga joma, kurā ir jāveido sinerģija ar *MSFD*, jo ļoti liels plastmasas daudzums jūrā nonāk no upēm. *MSFD* pasākumu programmu novērtējums liecina, ka dalībvalstis ir veikušas daudzus pasākumus, lai novērstu galvenos piedrazojuma avotus, sākot ar darbībām, kas saistītas ar notekūdeņiem no pilsētu teritorijām un citiem sauszemes avotiem (piemēram, rūpniecības, lauksaimniecības nozari). Tā rezultātā laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam **pludmales piedrazojums** ir samazinājies par 29 % visos ES jūras baseinos. Šiem pasākumiem, visticamāk, ir bijusi arī pozitīva ietekme uz upēm, ezeriem un piekrastes ūdeņiem.

Ņemot vērā ievērojamo spiedienu, ko atmosfēriskie nosēdumi turpina radīt ūdensobjektu veselībai, *WFD* mērķu sasniegšanas prioritāte joprojām ir rīkošanās piesārņojuma rašanās vietā, lai tādējādi, izmantojot Nulles piesārņojuma rīcības plāna atbalstīto integrēto pieeju piesārņojumam dažādos vidiskos medijos, samazinātu piesārņotāju (arī *uPBT*) emisijas, ko rada fosilo kurināmo izmantošana. Šajā sakarā paredzams, ka stingrākajiem standartiem, kas pieņemti saskaņā ar nesen pārskatīto Gaisa kvalitātes direktīvu un pārskatīto Rūpniecisko emisiju direktīvu, efektīvai Dzīvsudraba regulas īstenošanai un ES vispārējiem dekarbonizācijas centieniem būs pozitīva ietekme uz dažu tādu atsevišķu vielu emisiju samazināšanu, kuras ūdens vidē nonāk no emisijām gaisā.

6.2. UPJU, EZERU, PIEKRASTES ŪDEŅU UN PAZEMES ŪDEŅU ATJAUNOŠANA

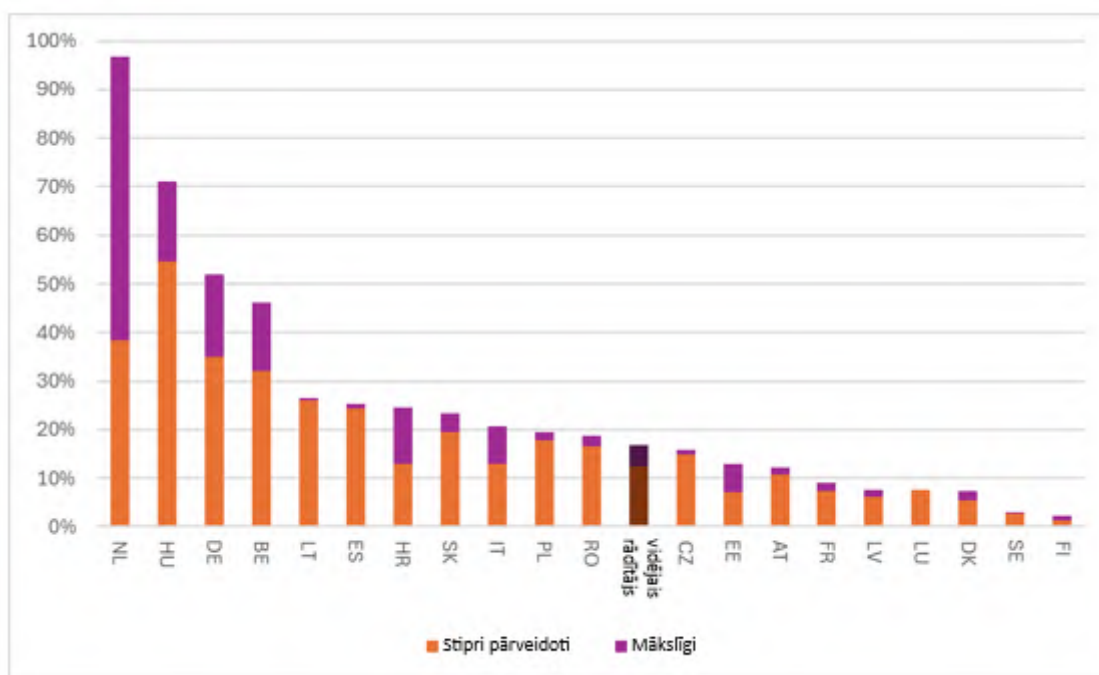
6.2.1. Ūdensobjektu fizisko iezīmju un dabiskās plūsmas izmaiņas – kāda ir cilvēka ietekmes pakāpe ūdens sistēmā?

Simtiem gadu cilvēku darbība ir fiziski mainījusi ES upju, ezeru, estuāru un piekrastes ūdeņu formu, likvidējot dabiskās īpatnības, ieviešot betona infrastruktūru (t. i., stipri pārveidotus ūdensobjektus) un radot jaunus kanālus un rezervuārus (t. i., mākslīgos ūdensobjektus). Tas viss ir radījis jaunas ūdens sistēmas, kuras nav dabiskas.

RBMP liecina par ļoti lielām atšķirībām starp dalībvalstīm attiecībā uz to, cik lielā mērā cilvēki iejaucas dabiskajā ūdens vidē. Jo intensīvāka ir cilvēka ietekme, jo vairāk tiek mainītas ūdensobjekta iezīmes, un daži no tiem kļūst pilnīgi mākslīgi. Šo **stipri pārveidoto ūdensobjektu (HMWB)** un **mākslīgo ūdensobjektu (AWB)** īpatsvars šī ziņošanas cikla laikā ir nedaudz palielinājies: analizē aplūkotajās 20 dalībvalstīs 12,4 % no ūdensobjektiem tika atzīti par stipri pārveidotiem un 4,4 % – par mākslīgiem⁵⁴ salīdzinājumā ar attiecīgi 11,9 % un 4,1 % iepriekšējā ziņošanas cikla laikā.

9. attēlā ir redzama ļoti liela cilvēka ietekmes pakāpe dažās dalībvalstīs (Nīderlandē, Ungārijā, Vācijā un Beļģijā) un labi saglabāts dabiskais stāvoklis dažās citās (piemēram, Somijā un Zviedrijā).

9. attēls. To virszemes ūdensobjektu īpatsvars, kurus dalībvalsts trešajā RBMP atzinusi par stipri pārveidotiem vai mākslīgiem

Trīs dalībvalstis (Austrija, Horvātija, Slovākija) ziņoja par *HMWB* un *AWB* īpatsvara ievērojamu pieaugumu, kas, šķiet, ir dažu ūdensobjektu pārklasificēšanas, ne tik daudz jaunu

⁵⁴ Tomēr joprojām ir trīs dalībvalstis, kurās klasificēšana vēl nav pabeigta (Horvātija, Slovākija) vai tiek pārskatīta (Zviedrija).

izmaiņu rezultāts. Paredzams, ka arī Zviedrija, izmantojot jaunu metodiku, ievērojami palielinās šādu ūdensobjektu īpatsvaru.

Galvenie ūdens izmantošanas veidi, kas saistīti ar lielu cilvēka iejaukšanās pakāpi, kā rezultātā ūdensobjekti ir klasificēti kā stipri pārveidoti, ir šādi: i) aizsardzība pret plūdiem (37 %); ii) lauksaimniecība (zemes drenāža 23 %, apūdeņošana 15 %); iii) hidroenerģija (21 %); iv) dzeramā ūdens apgāde (11 %); iv) cita veida urbānā attīstība (10 %).

Nemot vērā to mainītās iezīmes, šādiem ūdensobjektiem nav jāasniedz labs ekoloģiskais stāvoklis, bet gan tikai labs ekoloģiskais potenciāls (*GEP*), kas jānosaka dalībvalstij, ievērojot *WFD* V pielikuma prasības.

Ir iepriecinoši redzēt, ka ir veikti metodiski uzlabojumi, lai, kā prasīts *WFD*, noteiktu, kāds būtu *GEP*. Tomēr dalībvalstis turpina *GEP* definēt atšķirīgi un savos novērtējumos izmanto atšķirīgus pieņēmumus un kritērijus. Turklāt dažas dalībvalstis nav definējušas *GEP* visiem *HMWB*, un tas neļauj tām noteikt skaidrus sasniedzamos mērķus.

Pamatojoties uz *WISE* pieejamo informāciju par 16 dalībvalstīm⁵⁵, kuras līdz šā ziņojuma pabeigšanas brīdim bija iesniegušas elektroniskus ziņojumus, tikai 16,8 % *HMWB* un *AWB* ir sasnieguši *GEP*. Tomēr te neparādās būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm (attiecīgo ūdensobjektu īpatsvars, kas atbilst *GEP*, svārstās no neviena Beļģijā un Nīderlandē līdz aptuveni pusei Spānijā un Rumānijā).

6.2.2. Aizsargājamās teritorijas

Ir dažādi iemesli, kāpēc noteiktus ūdensobjektus aizsargā likums. Virszemes ūdensobjektu gadījumā aizsargājamās teritorijas ir noteiktas saskaņā ar Dzeramā ūdens direktīvu, Peldūdeņu direktīvu, Dzīvotņu direktīvu, Putnu direktīvu un Nitrātu direktīvu, kā arī ekonomiski nozīmīgu ūdenī mītošo sugu (t. i., akvakultūras) aizsardzībai. Šajā ziņošanas ciklā lielākā daļa dalībvalstu ziņoja par lielāku skaitu ūdensobjektu, kas saistīti ar aizsargājamām teritorijām, kuras noteiktas saskaņā ar citiem ES tiesību aktiem, un, kā noteikts *WFD*, ir ieviesušas atjauninātu **aizsargājamo teritoriju reģistru**.

Ļoti pozitīvs pavērsiens ir tas, ka ar dažiem izņēmumiem šķiet, ka **šajās teritorijās tiek nodrošināts labāks monitorings**, kas, iespējams, ir saistīts ar vispārējiem monitoringa uzlabojumiem saskaņā ar *WFD*.

Ūdensobjektiem, kas saistīti ar aizsargājamām teritorijām, var nākties sasniegt stingrākus vai konkrētākus ūdens apsaimniekošanas mērķus salīdzinājumā ar *WFD* noteiktajiem laba stāvokļa mērķiem. Tas vajadzīgs, lai nodrošinātu atbilstību attiecīgajiem tiesību aktiem, kuru mērķis ir aizsargāt konkrētas ekosistēmas, sugas un dzeramo ūdeni un peldūdeni. Tas var ietvert papildu pasākumu pieņemšanu.

Kā prasīts dabas direktīvās, dalībvalstis galvenokārt ir noteikušas konkrētus mērķus attiecībā uz **aizsargājamām teritorijām dzīvotnēm un sugām (*Natura 2000* teritorijas)**, lai gan dažos gadījumos turpinās darbs nolūkā noteikt precīzas vajadzības. Dažos gadījumos dalībvalstis ir noteikušas arī papildu mērķus un pasākumus attiecībā uz **jūtīgām zonām** saskaņā ar *UWWTD*, **peldūdeņiem** un **aizsargājamām dzeramā ūdens ieguves vietām**, lai

⁵⁵ Kas bija pieejama 2024. gada 31. maijā.

gan par šiem mērķiem vai pasākumiem bieži vien tiek ziņots visai vispārīgā veidā⁵⁶. Dažas dalībvalstis, kuras ir komerciāli ieinteresētas gliemju, vēžveidīgo un adatādainu ražošanā (vai retāk – saldūdens zivju ražošanā), ir noteikušas **aizsargājamās teritorijas ekonomiski nozīmīgām ūdenī mītošām sugām**⁵⁷. Attiecībā uz gliemju, vēžveidīgo un adatādainu teritorijām dažas dalībvalstis (Horvātija, Nīderlande un Rumānija) ir noteikušas tādus pašus mērķus, kādi bija noteikti direktīvās par gliemjiem, vēžveidīgajiem un adatādainiem, kuras kopš tā laika ir atceltas⁵⁸. Viena dalībvalsts (Francija) visās šajās jomās piemēro atšķirīgus mikrobioloģiskos standartus salīdzinājumā ar atceltajām direktīvām. Itālija un Spānija piemēro vienādus standartus dažās teritorijās un atšķirīgus standartus citās teritorijās. Nav skaidras informācijas par standartiem Polijā.

Ja ir noteikti papildu mērķi, tie galvenokārt ir sasniegti attiecībā uz aizsargājamām dzīvojamām ūdens ieguves vietām, gliemju, vēžveidīgo un adatādainu aizsardzības teritorijām un peldūdeņiem, taču ir sasniegta tikai neliela daļa no *Natura 2000* teritorijām noteiktajiem mērķiem.

Diemžēl gandrīz visās dalībvalstīs aizsargājamo teritoriju noteikšana, šķiet, neveicina ūdensobjektu vispārējā stāvokļa paredzēto uzlabošanu. Gluži pretēji, kā parādīts 10. attēlā, dati liecina, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu **ir palielinājies to ar aizsargājamām teritorijām saistīto ūdensobjektu skaits, kuru stāvoklis ir slikts**. Tas daļēji varētu būt saistīts ar tādu teritoriju skaita ievērojamu samazināšanos, kuru stāvoklis nav zināms. Tomēr tas arī apstiprina, ka dabas direktīvu īstenošanā ir panākts vien neliels progress salīdzinājumā ar 2013.–2018. gada periodu, kas novērtēts 2020. gada ziņojumā par dabas stāvokli. Šajā ziņojumā atklājās, ka tikai 17 % aizsargājamo upju, ezeru, aluviālo un piekrastes dzīvotņu bija labā saglabāšanās stāvoklī un lielākajai daļai aizsargājamo zivju un abinieku sugu saglabāšanās stāvoklis bija slikts vai ļoti slikts (attiecīgi 80 % un 60 % populācijas)⁵⁹. Tas liecina, ka apzīmējums “aizsargājamā teritorija” joprojām nenodrošina ūdens resursu labāku apsaimniekošanu, kas nepieciešama virszemes ūdeņu un pazemes ūdeņu aizsardzībai šajās teritorijās.

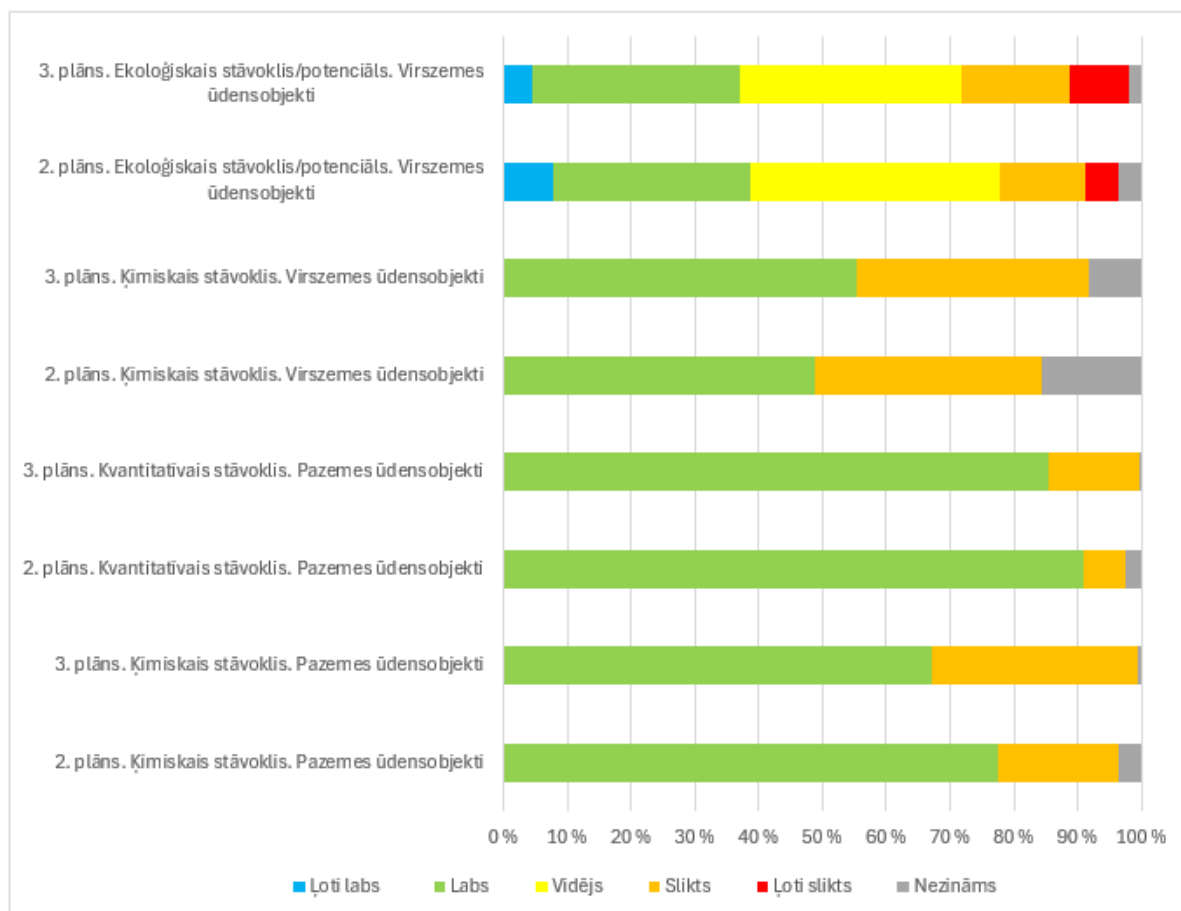
⁵⁶ Attiecībā uz aizsargājamām teritorijām dzīvotnēm un sugām dažas dalībvalstis ziņoja par pasākumiem, savukārt citas skaidri atsaucās uz apsaimniekošanas plāniem saskaņā ar attiecīgajām direktīvām (Putnu direktīva un Dzīvotņu direktīva). Dažos gadījumos attiecībā uz šīm aizsargājamajām teritorijām tiek pieņemts, ka ar *WFD* paredzēto laba stāvokļa panākšanu pietiek, lai sasniegtu papildu mērķus.

⁵⁷ Horvātija, Francija, Itālija, Nīderlande, Polija, Rumānija un Spānija attiecībā uz gliemjiem, vēžveidīgajiem un adatādainiem un Horvātija, Itālija un Latvija attiecībā uz saldūdens zivīm.

⁵⁸ Bijusī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/44/EK par saldūdeņu kvalitāti, ko nepieciešams aizsargāt vai uzlabot nolūkā atbalstīt zivju dzīvi, un Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/113/EK par kvalitātes prasībām ūdeņiem, no kuriem iegūst čaulgliemjus, kas zaudēja spēku 2013. gadā. Saskaņā ar *WFD* šajās atceltajās direktīvās paredzētais aizsardzības līmenis būtu jāsaglabā, iekļaujot teritorijas, kas noteiktas saskaņā ar iepriekšējām direktīvām par zivīm un gliemjiem, vēžveidīgajiem un adatādainiem, kā *WFD* ietvaros aizsargājamās teritorijas.

⁵⁹ *State of nature in the EU - Results from reporting under the nature directives 2013-2018* (Dabas stāvoklis ES – rezultāti, kas gūti no ziņojumiem saskaņā ar dabas direktīvām 2013.–2018. gadā; <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-nature-in-the-eu-2020>).

10. attēls. Ūdensobjektu stāvoklis aizsargājamās teritorijās, pamatojoties uz otro un trešo RBMP datiem (avots: trešo RBMP elektroniskie ziņojumi)

6.2.3. Kas tiek darīts, lai samazinātu hidromorfoloģisko spiedienu un atjaunotu dabu?

Ir ziņots, ka fiziskās un hidroloģiskās izmaiņas rada ievērojamu spiedienu gandrīz visos upju baseinu apgabalos. Nozares, kas rada šo būtisko spiedienu, ir lauksaimniecība (gan apūdeņošana, gan drenāža), hidroenerģija, aizsardzība pret plūdiem, kuģošana un dzeramā ūdens apgāde.

Visas dalībvalstis ir ziņojušas par pasākumiem, kuru mērķis ir samazināt **hidromorfoloģisko spiedienu** negatīvo ietekmi uz vidi, uzlabojot plūsmas režīmu, atjaunojot upju nepārtrauktību un nodrošinot ekoloģisko plūsmu ievērošanu. Tas ietver zivju ceļu būvniecību, vecu un novecojušu šķēršļu nojaukšanu, upju atjaunošanu, uzlabojot piekrastes teritorijas un palienes, kā arī upju krastu atjaunošanu to dabiskajā stāvoklī. Piemēram, pamatojoties uz neseno ziņojumu, kuru sagatavoja *Dam Removal Europe*⁶⁰, kas ir nevalstisko organizāciju koalīcija, 2023. gadā 15 Eiropas valstīs tika likvidēti 487 šķēršļi, kas ir par 50 % vairāk nekā 2022. gadā. Šķiet, ka celmlauzis šajā jomā ir Francija, kam seko Spānija, Zviedrija, Dānija un Igaunija. Šie pasākumi var palīdzēt sasniegt 25 000 km brīvi plūstošu upju mērķrādītāju,

⁶⁰ [New Report: Dam Removal Movement Breaks Barriers and Records - Dam Removal Europe](#) (Jauns ziņojums: *Dam Removal Movement* likvidē šķēršļus un sasniedz rekordaugstus rādītājus – *Dam Removal Europe*). Datus sniedza ministrijas, pašvaldības, ūdens resursu apsaimniekošanas aģentūras, upju trasti, NVO, zinātnieki, pētnieki un upju atjaunošanas speciālisti.

proti, 2030. gada mērķrādītāju, kas noteikts ES Biodaudzveidības stratēģijā un nesen pieņemtajā Dabas atjaunošanas aktā⁶¹. Tomēr liela problēma joprojām ir upju fragmentācija un aizsargājamo ES ūdens un no ūdens atkarīgo dzīvotņu un sugu, it sevišķi mitrāju un palieņu, degradācija.

Lai gan ne visi šķēršļi upēs ir saistīti ar hidroenerģijas ražošanu, vairākās dalībvalstīs hidroelektrostacijas (HES) joprojām rada ļoti būtisku spiedienu uz ekoloģisko stāvokli upju nepārtrauktības traucējumu dēļ, kas būtiski ietekmē zivju migrāciju, zivju mirstību un izmaiņas hidroloģiskajās plūsmās un nogulu kustībā. Esošo HES atjaunošana, arī izmantojot abpusēji izdevīgus risinājumus, kas var palīdzēt sasniegt *WFD* mērķus, kopumā būtu jāuzskata par prioritāti salīdzinājumā ar jaunām HES. Būtu jāpieliek papildu pūles, lai nodrošinātu, ka šādu staciju darbība ir ilgtspējīgāka un pielāgota mainīgajiem hidroloģiskajiem apstākļiem, kas saistīti ar klimata pārmaiņu ietekmes palielināšanos. Tas ietver atļauju periodisku pārskatīšanu, arī riska mazināšanas pasākumus, lai samazinātu HES darbības ietekmi.

Tikai dažas dalībvalstis (Austrija, Beļģija, Francija, Latvija, Luksemburga, Polija, Rumānija) ziņo, ka **dabā balstītiem risinājumiem** tiek piešķirta īpaša prioritāte salīdzinājumā ar citiem pasākumiem.

Minimālo **ekoloģisko plūsmu (e-plūsmu)**⁶² noteikšana un īstenošana ir būtiska virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā stāvokļa aizsardzībai. Tomēr pastāv nopietnas bažas par to, ka daudzās dalībvalstīs šis darbs virzās lēni. Turklāt, neraugoties uz norādījumiem ES līmenī, trūkst konsekvences e-plūsmu definēšanā. Ar vien dažiem izņēmumiem lielākajā daļā dalībvalstu e-plūsmu definīcija joprojām tiek izstrādāta, un to faktiskā īstenošana uz vietas virzās lēni un bieži vien tikai attiecībā uz dažiem ūdensobjektiem. Šķiet, ka e-plūsmu ievērošana dažos gadījumos ir nepārprotami saistīta tikai ar ieguves atļauju piešķiršanu un pārskatīšanu.

6.2.4. Ko dalībvalstis dara, lai samazinātu ūdens ieguvei un novērstu ūdens trūkumu?

Ir svarīgi nošķirt sausumu (zemāku nokrišņu līmeni) un ūdens trūkumu (sistēmiskāka nelīdzsvarotība starp pieejamo ūdens apjomu un tā pieprasījumu). Lielākajā daļā dalībvalstu ūdens trūkums tiek uzskatīts par arvien lielāku problēmu, un tiek ziņots, ka pārmērīga ūdens ieguve ir iemesls tam, ka ievērojama daļa ūdensobjektu nav sasniegusi labu kvantitatīvo vai ekoloģisko stāvokli⁶³.

⁶¹ OV L, 2024/1991, 29.7.2024.

⁶² *WFD* izpratnē ekoloģiskā plūsma ir "hidroloģiskais režīms, kas atbilst 4. panta 1. punktā minēto vides aizsardzības mērķu sasniegšanai dabīgos virszemes ūdensobjektos". Citiem vārdiem sakot, tas ir "ūdens daudzums, kas vajadzīgs, lai ūdens ekosistēma turpinātu attīstīties un sniegtu mums nepieciešamos pakalpojumus".

⁶³ Ir ziņots, ka tajās 13 valstīs, par kurām ir pieejama informācija, pateicoties e-ziņojumiem, ūdens ieguve ir iemesls tam, ka nav sasniegts labs kvantitatīvais vai ekoloģiskais stāvoklis, proti: Spānijā (25 %), Ungārijā (20 %), Itālijā (19 %), Francijā (11 %) un Beļģijā (11 %) attiecībā uz gruntsūdeņiem un Francijā (17 %), Austrijā (12 %), Spānijā (11 %), Itālijā (9 %) un Horvātijā (8 %) attiecībā uz virszemes ūdeņiem. Lai gan Kipra, Grieķija un Malta neiesniedza savus ziņojumus, ir zināms, ka arī šajās valstīs tā ir aktuāla problēma.

Dažādos ES reģionos pastāv **būtiskas atšķirības ūdens izmantošanā**. ES līmenī 2019. gadā⁶⁴ ūdens ieguve dzesēšanas vajadzībām elektroenerģijas ražošanā bija lielākais gada kopējās ūdens ieguves veids (32 %), kam sekoja ieguve lauksaimniecības (28 %), sabiedriskās ūdensapgādes (20 %), ražošanas (13 %) vajadzībām un dzesēšanai ražošanas nozarē (5 %), savukārt kalnrūpniecība, akmeņlauztuves un būvniecība veidoja tikai 1 % no kopējā ūdens ieguves apjoma. Tomēr lauksaimniecība, tostarp lopkopības darbības, ir lielākais neto patērētājs⁶⁵, kas 2019. gadā veidoja 59 % no ES ūdens patēriņa⁶⁶, jo lielāko daļu iegūtā ūdens patērē vai nu kultūraugi un lauksaimniecības dzīvnieki, vai arī tas iztvaiko, nevis tiek atgriezts atpakaļ tajā pašā avotā, no kura iegūts. Citas galvenās nozares, kas patērē ūdeni, ir dzesēšana ražošanas nozarē un elektroenerģijas ražošanā (17 %), mājsaimniecības un pakalpojumi (13 %), kalnrūpniecība, akmeņlauztuves, būvniecība un ražošana (11 %). EVA analīze liecina, ka laikposmā no 2000. līdz 2019. gadam ūdens ieguve samazinājās par 17,6 %, atspoguļojot politikas pasākumus, kas īstenoti saskaņā ar *WFD*.

Tomēr, lai gan dažās nozarēs ūdens ieguve samazinājās, piemēram, dzesēšanai elektroenerģijas ražošanā (-27 %), citās nozarēs tā palielinājās. Piemēram, ūdens ieguve dzesēšanai ražošanas nozarē gandrīz trīskāršojās, un ūdens ieguve sabiedriskās ūdensapgādes vajadzībām palielinājās par 4 %, īpaši strauji pieaugot kopš 2010. gada (14 %). Tajā pašā laikposmā no 2000. līdz 2019. gadam ūdens ieguve lauksaimniecībā samazinājās par 15 %, bet kopš 2010. gada tā ir palielinājusies par 8 %, galvenokārt saistībā ar aizvien pieaugošo pieprasījumu pēc apūdeņošanas Dienvideiropā, kur ūdens trūkuma problēmu saasina klimata pārmaiņas. Tāpēc arvien būtiskāk ir ieviest izmaiņas praksē, arī daudz plašāk atkalizmantojot ūdeni saskaņā ar 2020. gada Regulu par ūdens atkalizmantošanu, un pāriet uz tādu kultūraugu audzēšanu, kas vairāk pielāgoti reģionam raksturīgajiem hidroloģiskajiem apstākļiem, kā arī uzlabot augsnes apsaimniekošanu. Bez šādām izmaiņām ūdens pieprasījums lauksaimnieciskās apūdeņošanas vajadzībām ievērojami palielināsies arī reģionos, kuros līdz šim apūdeņošanas apjoms ir bijis neliels. Un tas tikai saasinās ūdens trūkuma problēmu.

KLP 2023.–2027. gadam atbalsta centienus palielināt ūdens resursu noturību lauksaimniecībā. Ir pastiprināti nosacījumi, lai cita starpā iekļautu jaunu standartu⁶⁷ attiecībā uz ūdens ieguves kontroli. Cita starpā dalībvalstu KLP stratēģiskie plāni sniedz būtisku atbalstu augsnes veselības uzlabošanas praksei, kas pozitīvi ietekmē augsnes ūdens uzkrāšanas spēju, un ir noteikts mērķrādītājs šādu atbalstu nodrošināt 47 % ES lauksaimniecības platības. Var atbalstīt arī investīcijas apūdeņošanas iekārtu efektivitātes uzlabošanā, reciklēta ūdens izmantošanā apūdeņošanai un lietusūdens savākšanā. Tomēr reģionos, kurus visvairāk skar ūdens trūkums, būs jāparedz atbalsts sistēmiskākām transformatīvām pārmaiņām virzībā uz mazāk ūdensietilpīgām ražošanas sistēmām.

⁶⁴ EVA analīze par ūdens ieguvi laikposmā no 2000. līdz 2019. gadam,

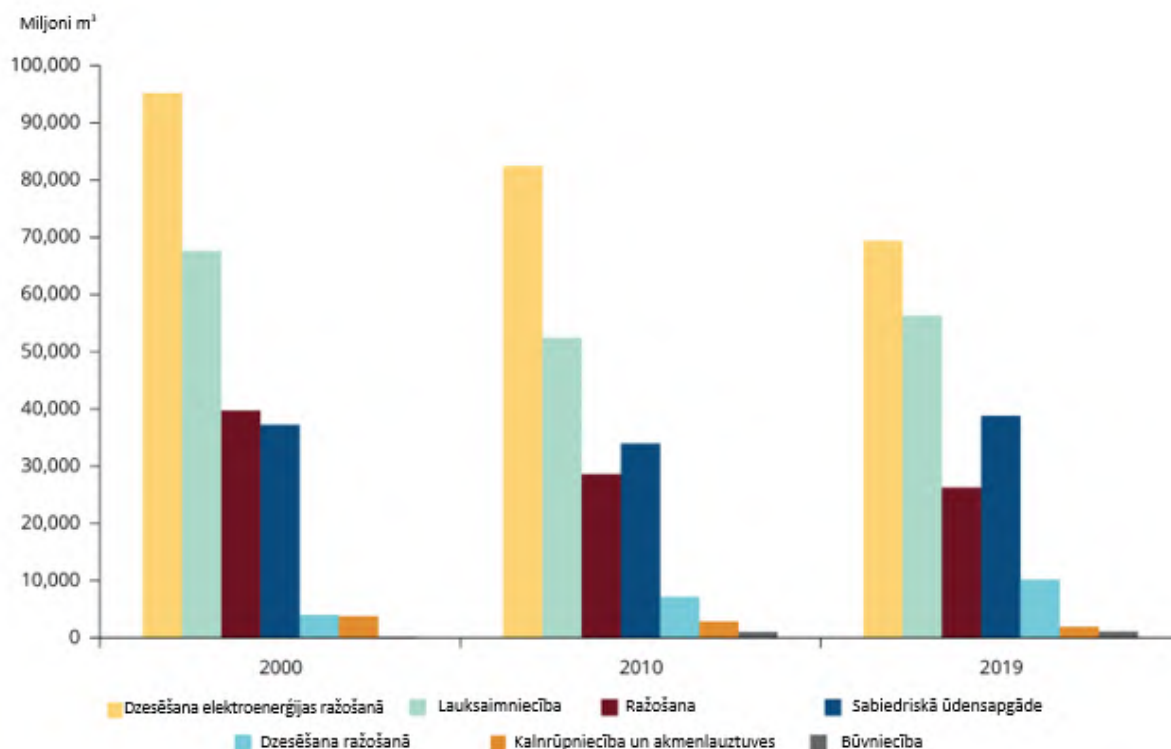
<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/water-abstraction-by-source-and>.

⁶⁵ Saskaņā ar EVA ziņojumu Nr. 12/2021 *Water resources across Europe – confronting water stress: an updated assessment* (“Ūdens resursi Eiropā – ūdens resursu spriedzes mazināšana: atjaunināts novērtējums”) “ūdens patēriņš” ir izmantotā ūdens daļa, kas netiek atgriezta pazemes ūdeņos vai virszemes ūdeņos, jo to iekļauj produktos (piemēram, pārtikā un dzērienos) vai patērē mājsaimniecības (piemēram, dzeramais ūdens) vai mājlopi.

⁶⁶ EVA ziņojums Nr. 7/2024, *Europe's state of water 2024. The need for improved water resilience* (Eiropas ūdens resursu stāvoklis 2024. gadā. Nepieciešamība uzlabot ūdens resursu noturību) (<https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/europes-state-of-water-2024>).

⁶⁷ Tiesību aktos noteiktā pārvaldības prasība Nr. 1 (TANPP Nr. 1) par ūdens ieguves un ievietošanas ūdenskrātuvēs kontroli un fosfātu difūzā piesārņojuma kontroli (*WFD* 11. panta 3. punkta e) un h) apakšpunkts).

11. attēls. Ūdens ieguve dalījumā pa ekonomikas nozarēm 27 ES dalībvalstīs, 2000.–2019. gads (EVA, 2022. gads)

Pamatpasākumi un papildu pasākumi **ūdens ieguves** samazināšanai lielākoties ir noteikti, taču to īstenošana visā Eiropā ir nekonsekventa. Šie pasākumi ir vērsti uz ūdens ieguves kontroli, ūdens izmantošanas efektivitāti un atkalizmantošanu, dabisku ūdens aizturēšanu, e-plūsmām, pētniecību un zināšanu veidošanu. Ir bijuši daži vērā ņemami mēģinājumi samazināt ūdens patēriņu, piemēram, jaunais Francijas Ūdens plāns, kura mērķis ir līdz 2030. gadam par 10 % samazināt ūdens ieguvu.

Kā 2021. gadā ziņoja Eiropas Revīzijas palāta (ERP)⁶⁸, dalībvalstis ir panākušas progresu, izveidojot **iepriekšējās atļaujas sistēmas ūdens ieguvei**, sistēmas nelikumīga ūdens patēriņa atklāšanai un dažos gadījumos arī cenu noteikšanas mehānismus, ar ko var stimulēt ūdens efektīvāku izmantošanu. Tomēr problēmu rada tas, ka lielākā daļa no šīm sistēmām atbrīvo neliela apjoma ieguves darbības no pārbaudēm vai reģistrācijas. Tas var izraisīt daudzu visā upes baseinā veiktu nepārtrauktu nelielu ieguves darbību kumulatīvu ietekmi, negatīvi ietekmējot ūdensobjektu stāvokli, it sevišķi dalībvalstīs, kas jau saskaras ar ūdens trūkuma problēmām. Atzīmējot, ka vairākas dalībvalstis ir ieviesušas ūdens cenu noteikšanas mehānismus, kas stimulē apūdeņošanai izmantojamā ūdens efektīvu izmantošanu, ERP par problemātisku atzina arī praksi ievērojami pazemināt ūdens cenas lauksaimniecības nozarē salīdzinājumā ar pārējo ekonomiku, ietverot atkāpes attiecībā uz apūdeņošanu.

Stipri atšķiras tas, cik bieži dalībvalstis **pārskata ūdens ieguves atļaujas**, kā prasīts *WFD*⁶⁹, proti, tas notiek reizi sešos gados, reizi vairākās desmitgadēs vai pat ik pa nenoteiktiem

⁶⁸ Īpašais ziņojums 20/2021: Ilgtspējīga ūdens izmantošana lauksaimniecībā.

⁶⁹ Saskaņā ar *WFD* 11. panta 3. punkta e) apakšpunktu dalībvalstīm ir jāveic regulāra obligāta pārskatīšana.

laikposmiem. Šīs situācijas dēļ dažkārt nav iespējams pienācīgi ņemt vērā ūdensobjektu situācijas attīstību, arī no klimata pārmaiņu perspektīvas. Komisija pašlaik cenšas panākt pienākuma pārskatīt šādas atļaujas izpildi, lai nodrošinātu, ka visas dalībvalstis to pareizi īsteno⁷⁰.

Jautājums par **neatļautu/nelikumīgu ūdens ieguvu** (t. i., ieguvu vai nu bez atļaujas, vai arī neievērojot atļaujas nosacījumus) ir skaidri minēts tikai dažos *RBMP*, proti, četru dalībvalstu plānos. Tomēr šī problēma ir atzīta arī citās Eiropas daļās. Pat gadījumos, kad šī problēma ir minēta, tā parasti nav skaitliski izteikta un nav minētas tendences salīdzinājumā ar otrajiem *RBMP*. Dažās no šīm valstīm turpinās centieni slēgt nelikumīgus urbumus, lai novērstu šādu nelikumīgu šā kopējā resursa piesavināšanos.

Gluži tāpat kā iepriekš, vairākas dalībvalstis risina ūdens trūkuma problēmu, koncentrējot savus pasākumus uz apgādes palielināšanu. Šie pasākumi ietver **jaunu urbumu izveidi, jaunu dambju un rezervuāru būvniecību, lauksaimniecības nozares apūdeņošanas infrastruktūras paplašināšanu un liela mēroga ūdens pārvades infrastruktūras un atsāļošanas iekārtu būvniecību**. Tomēr *RBMP* ir sniegta ļoti ierobežota informācija par šādiem pasākumiem, arī par to vidisko un ekonomisko dzīvotspēju un ilgtermiņa klimata scenāriju apsvēršanu.

6.3. KLIMATA KRĪZES PĀRVARĒŠANA

Kā izklāstīts Eiropas klimatisko risku novērtējumā⁷¹ un kā Komisija atzinusi savā paziņojumā par klimatisko risku pārvaldību⁷², ES un tās dalībvalstīm ir ievērojami jāuzlabo sagatavošanās klimatiskajiem riskiem un iedarbīga to risināšana⁷³. Parādās aizvien vairāk pierādījumu tam, ka klimata pārmaiņas jau tagad būtiski ietekmē ar ūdeni saistītu risku, piemēram, sausuma un plūdu rašanos un nopietnību lielākajā daļā Eiropas⁷⁴. Tāpēc ūdens resursu noturības palielināšana⁷⁵, efektīvi īstenojot *WFD* un *FD*, ir priekšnoteikums, lai sasniegtu ES Klimata

⁷⁰ Oficiāla paziņojuma vēstules par šo jautājumu ir nosūtītas Austrijai, Somijai, Nīderlandei un Slovēnijai; attiecībā uz Īriju šis jautājums tiek risināts ieilgušas pārkāpuma procedūras kontekstā saistībā ar to, ka nav pareizi transponēti vairāki *WFD* noteikumi, arī 11. pants.

⁷¹ EVA (2024. gads), Eiropas klimatisko risku novērtējums. Nr. 1/2024,

<https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>. No visām pasaules daļām Eiropa sasilst visstraujāk. Ekstremāls karstums kļūst par arvien biežāku parādību, savukārt nokrišņu regularitāte mainās. Lietusgāzes un citi ekstremālu nokrišņu veidi kļūst aizvien spēcīgāki, un pēdējos gados dažādos reģionos ir bijuši katastrofāli plūdi. Vienlaikus Dienvidēiropā var sagaidīt ievērojamu kopējā nokrišņu daudzuma samazināšanos un liela sausuma periodus.

⁷² Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Klimatisko risku pārvaldība cilvēku un labklājības aizsardzībai”, COM(2024) 91 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0091>.

⁷³ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Klimatisko risku pārvaldība cilvēku un labklājības aizsardzībai” (COM(2024) 91 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0091>.

⁷⁴ Temperatūra Eiropā pēdējo 30 gadu laikā ir paaugstinājusies vairāk nekā divas reizes salīdzinājumā ar pasaules vidējo rādītāju – tas ir lielākais pieaugums visu pasaules daļu vidū, 2022. gada novembra ziņojums, Pasaules Meteoroloģijas organizācija, <https://wmo.int/publication-series/state-of-climate-europe-2022> un *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability* (“Klimata pārmaiņas 2022. gadā: ietekme, pielāgošanās un neaizsargātība”), https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf.

⁷⁵ Nepieciešamība stiprināt noturību pret klimata pārmaiņām tika uzsvērtā 2021. gada ES Klimatadaptācijas stratēģijā un 2021. gada Eiropas Klimata aktā.

aktā⁷⁶ un ES Klimatadaptācijas stratēģijā⁷⁷ izvirzītos klimatnoturības mērķus. Savukārt *WFD* un *FD* mērķus var sasniegt, tikai pilnībā ņemot vērā klimata pārmaiņu ietekmi.

6.3.1. Vai ir pienācīgi ņemti vērā klimatnoturības un sausuma riska pārvaldības aspekti?

Lai gan *WFD* nav skaidri noteikts pienākums pielāgot *RBMP* klimata pārmaiņām, *WFD* plānošanas procesa pakāpeniskā un cikliskā pieeja ir labi piemērota, lai adaptīvā veidā pārvaldītu klimata pārmaiņu ietekmi.

Arvien vairāk dalībvalstu ziņoja par **klimata pārmaiņu** ietekmes sistēmisku ņemšanu vērā un par centieniem saskaņot savu pasākumu programmu ar **valsts klimatadaptācijas plānu**. 70 % novērtējumā iekļauto dalībvalstu (14 no 20) ziņoja, ka ir pabeigušas analīzi par to, kā klimata pārmaiņas ietekmē to ūdensobjektus. Tomēr bieži vien nav skaidrs, vai un cik lielā mērā šādas analīzes rezultāti ir palīdzējuši noteikt galvenos spiediena veidus un visefektīvākos pasākumus.

Trešajos *RBMP* klimata pārmaiņu ietekme galvenokārt bija saistīta ar sausumu un mazāku ūdens pieejamību, lai gan arī plūdi joprojām rada lielas bažas. Lielākā daļa dalībvalstu šo klimata ietekmi noteica, ņemot vērā ietekmi uz lauksaimniecību (apūdeņošanas riski), iekšzemes kuģošanu un enerģijas ražošanu (hidroenerģija, daļēji arī siltumenerģija). Tā ir būtiska atšķirība no otrajiem *RBMP*, kuros liekais ūdens (t. i., plūdi) tika uzskatīts par galveno klimata radīto ietekmi. Tas saskan arī ar aizvien pieaugošajām bažām par ūdens trūkumu lielākajā daļā dalībvalstu, kā izklāstīts iepriekš 6.2.4. iedaļā. Svarīgi ir tas, ka, lai gan *WFD* tas nav juridiski prasīts, 16 no 20 novērtējumā iekļautajām dalībvalstīm ziņoja, ka sausums ir būtisks notikums; arvien vairāk dalībvalstu ziņoja, ka ir izstrādājušas vai izstrādā sausuma pārvaldības plānus valsts, reģionālā vai *RBD* līmenī.

Klimata pārmaiņas arī arvien vairāk ietekmē ūdens kvalitāti vairākās dalībvalstīs. Aizvien lielāks skaits dalībvalstu ir izmantojušas **4. panta 6. punktā paredzēto atbrīvojumu, ja ilgstoša sausuma dēļ uz laiku nav sasniegts labs ekoloģiskais stāvoklis**.

Dažas dalībvalstis (piemēram, Francija un Vācija), reaģējot uz sausuma gadījumu skaita pieaugumu, nesen ir izstrādājušas valsts ūdens stratēģijas. Tās papildina *RBMP*, bet nav ņemtas vērā dalībvalstu ziņojumos. Tomēr šīs valstu stratēģijas var ietvert nozīmīgus papildu pasākumus, kas saskaņoti būtu jāīsteno kopā ar *RBMP*.

Runājot par klimata pārmaiņu ietekmi uz plūdu riska pārvaldību, secinājumi, kas gūti, novērtējot otros *FRMP* un divus nepieciešamos posmus⁷⁸ pirms *FRMP*, ir iepriecinoši. Visas dalībvalstis (salīdzinājumā ar tikai pusi dalībvalstu pirmajos sākotnējos plūdu riska novērtējumos) savā otrajā sākotnējā plūdu riska novērtējumā (*PFRA*) ir ņēmušas vērā klimata pārmaiņas un gandrīz visas dalībvalstis ir tās ņēmušas vērā savās otrajās plūdu postījumu vietu un plūdu riska kartēs (*FHRM*) (arī salīdzinājumā ar tikai pusi dalībvalstu iepriekš), lai gan Plūdu direktīvā tas attiecībā uz kartēm nav skaidri prasīts. Otrajos *FRMP* visas novērtējumā iekļautās dalībvalstis (kopā 21 dalībvalsts) sniedza pierādījumus, ka ir ņemta

⁷⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1119 (2021. gada 30. jūnijs), ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulas (EK) Nr. 401/2009 un (ES) 2018/1999 ("Eiropas Klimata akts").

⁷⁷ COM(2021) 82 final – Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļš uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija".

⁷⁸ Sākotnējie plūdu riska novērtējumi un plūdu postījumu vietu un plūdu riska kartes.

vērā klimata pārmaiņu ietekme (salīdzinājumā ar vairāk nekā trešdaļu dalībvalstu iepriekš). Gandrīz visas dalībvalstis (salīdzinājumā ar tikai pusi dalībvalstu pirmajā ciklā) savos *FRMP* apsprieda nākotnes klimata scenārijus, kuri attiecās uz atšķirīgiem laikposmiem (robežās no 2030. līdz 2115. gadam). Gandrīz visas dalībvalstis atsaucās uz savām valsts klimatadaptācijas stratēģijām (salīdzinājumā ar mazāk nekā pusi dalībvalstu pirmajos *FRMP*).

6.3.2. Progress virzībā uz klimatnoturību saskaņā ar Plūdu direktīvu

Plūdi ir dalībvalstu riska novērtējumos⁷⁹ visbiežāk minētais risks. Kā norādīts *EUCRA*, Eiropa saskaras ar arvien biežākiem un spēcīgākiem klimata radītiem apdraudējumiem, ieskaitot spēcīgus nokrišņus, kuri izraisa lietusgāzu izraisītus plūdus un upju iziešanu no krastiem, un jūras līmeņa celšanos, kas izraisa piekrastes applūšanu.

Kopš 2007. gada Plūdu direktīvas ieviešanas visā ES ir panākts ievērojams progress plūdu riska pārvaldībā. *FRMP* ir galvenais instruments plūdu iespējamo negatīvo seku mazināšanai, un tie veido trešo posmu cikliskajā trīspakāpju pieejā, kas ieviesta ar *FD*. Pašreizējie *FRMP*, kas ir otrais posms, aptver 2022.–2027. gadu – gluži tāpat kā trešie *RBMP*. Abus posmus pirms *FRMP*, proti, otros *PFRA*⁸⁰ un otros *FHRM*, dalībvalstis sagatavoja agrāk. Abus novērtēja Komisija⁸¹.

Attiecībā uz pilnīgumu jānorāda, ka visa 21 dalībvalsts, kas savlaicīgi iesniedza ziņojumus, lai tos varētu ņemt vērā šajā novērtējumā, savos *FRMP* sniedza kontekstuālu informāciju par saviem *PFRA* un *FHRM*.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu plūdu riska pārvaldība novērtējumā iekļautajās dalībvalstīs ir uzlabojusies. Visas dalībvalstis ir noteikušas plūdu riska pārvaldības mērķus. Dažas no tām ir noteikušas dažus plaši formulētus mērķus, ko papildina konkrētāki apakšmērķi, un citas ir izvirzījušas vairākus detalizētākus mērķus salīdzinājumā ar iepriekšējiem mērķiem. Visas dalībvalstis ir paredzējušas pasākumus mērķu sasniegšanai.

Dažas dalībvalstis ir noteikušas mērķrādītājus, kas ļauj kvantitatīvi novērtēt progresu salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu. Tomēr vairākas dalībvalstis skaidri norāda saikni starp plānos paredzētajiem pasākumiem un mērķiem, kurus ar šiem pasākumiem paredzēts sasniegt. Salīdzinot attiecīgās dalībvalstis, redzams, ka 14 dalībvalstīm to plānos ir minēta šāda skaidra saikne, savukārt iepriekšējos plānos tā bija minēta tikai 7 dalībvalstīm.

Plānos ir iekļauts progress pasākumu īstenošanā, nevis progress attiecībā uz mērķrādītājiem, kas noteikti plūdu riska mazināšanas mērķos. Tāpēc ir grūti secināt, cik efektīva plūdu riska pārvaldība ir bijusi visā ES.

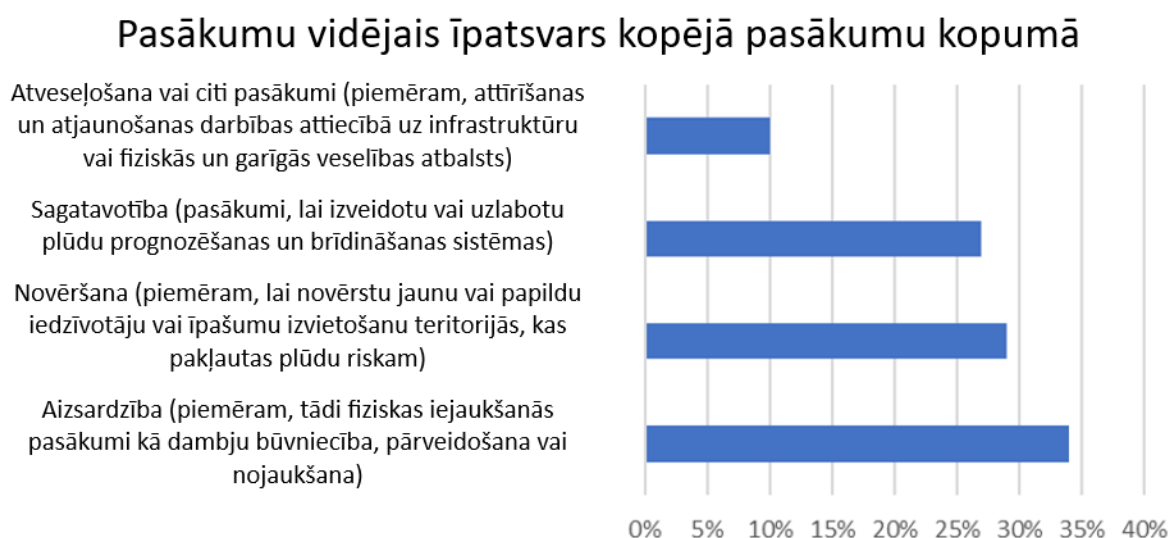
⁷⁹ COM(2024) 130 final – Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par panākto progresu Savienības civilās aizsardzības mehānisma (Lēmums Nr. 1313/2013/ES) 6. panta īstenošanā. Katastrofu riska novēršana un pārvaldība Eiropā.

⁸⁰ Eiropas Savienībā ir aptuveni 14 000 potenciāli nozīmīga plūdu riska teritoriju (*APSEFR*); lai gūtu pārskatu par plūdu riska teritorijām, sk. pārlūku: <https://discomap.eea.europa.eu/floodsviewer/>.

⁸¹ Komisijas novērtējumus par dalībvalstu otrajiem *PFRA* sk. dokumentos, kas publicēti Sestā īstenošanas ziņojuma ietvaros. Komisijas novērtējumus par dalībvalstu otrajiem *FHRM* un otrajiem *FRMP* sk. pašreizējā Septītā īstenošanas ziņojuma dokumentos, https://environment.ec.europa.eu/topics/water/water-framework-directive/implementation-reports_en.

FRMP paredzēto pasākumu skaits dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras – no mazāk nekā 100 līdz vairāk nekā 10 000 pasākumu. Šīs atšķirības ir atkarīgas no valsts lieluma, potenciāli nozīmīgam plūdu riskam pakļauto teritoriju skaita un atsevišķu vai grupētu pasākumu izvēles.

12. attēls. Pasākumu īpatsvars pa pasākumu veidiem (novēršana, aizsardzība, sagatavotība, atveseļošana)

Ir divas plašas dalībvalstu kopas: vienu veido dalībvalstis, kas piešķir prioritāti novēršanas un/vai sagatavotības pasākumiem, bet otra dalībvalstu kopa piešķir prioritāti aizsardzībai. Lai gan aizsardzības pasākumi joprojām ir visbiežāk ziņotie pasākumi otrajos FRMP, novēršanas un sagatavotības pasākumi tagad veido nelielu daļu no ES kopējā rādītāja. Attiecībā uz nestrukturāliem pasākumiem⁸² jānorāda, ka visos vērtētajos FRMP ir minēta telpiskā plānošana. Tomēr atsaucies uz tiesisko vai politikas regulējumu, kas sasaista telpisko plānošanu ar plūdu riska pārvaldību, sniedza tikai 8 no 21 novērtējumā iekļautās dalībvalsts. Iepriecinoši, ka visas dalībvalstis dažos vai visos savos FRMP iekļauj dabā balstītus risinājumus; tomēr vēl nav pierādījumu par ievērojamām pārmaiņām uz vietas attiecībā uz dabā balstītu risinājumu plašu ieviešanu tradicionālās infrastruktūras vietā vai apvienojumā ar to. Lai gan FD apdrošināšana nav minēta, vismaz 12 no 21 dalībvalsts to ir minējušas. Tas apstiprina vērtīgo nozīmi, kāda apdrošināšanai kā riska pārneses mehānismam varētu būt, veicinot pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Tas, ka dalībvalstis piešķir prioritāti plūdu riska pārvaldības pasākumiem, ir pozitīva tendence. Visas dalībvalstis noteica pasākumus par prioritāriem vai arī noteica to īstenošanas grafiku (ne visas to darīja savos pirmajos FRMP). Piemēram, analīze liecina, ka lielākā daļa pasākumu tika klasificēti trijās augstākās prioritātes kategorijās (augsta, ļoti augsta un kritiska), t. i., 50 % vai vairāk pasākumu 13 dalībvalstīs (no 21 analizētās dalībvalsts) ietilpst vienā no šīm kategorijām. Turpretī daudz mazāk dalībvalstu ziņoja par ievērojamu pasākumu

⁸² Pasākumi, kas neietver inženiertehniskās struktūras, piemēram, informētības palielināšana, agrīnās brīdināšanas sistēmu nodrošināšana, katastrofu novēršanas un reaģēšanas plāni un telpiskā plānošana.

Īpatsvaru divās zemākās prioritātes kategorijās (vidēja un zema). Pārejot no pirmajiem uz otrajiem *FRMP*, dalībvalstīs ir nedaudz samazinājusies pasākumu steidzamība – no kritiskas uz ļoti augstu prioritāti un no ļoti augstas prioritātes uz augstu prioritāti. Steidzamības jomā ir notikušas arī dažas augšupējas pārmaiņas, galvenokārt no zemas un mērenas prioritātes uz augstu prioritāti. Piecpadsmit no 21 dalībvalsts ir veikušas savu pasākumu izmaksu un ieguvumu analīzi, taču tikai dažas dalībvalstis to ir izmantojušas, lai noteiktu pasākumu prioritātes pakāpi. Tā kā to dalībvalstu īpatsvars, kuras izmanto izmaksu un ieguvumu analīzi, ir vairāk vai mazāk tāds pats kā iepriekšējā ciklā, progress galvenokārt ir saistīts ar dažās dalībvalstīs izmantotajām uzlabotajām metodēm.

Plūdu riska pārvaldības obligāti elementi ir uzticamas prognozēšanas un agrīnās brīdināšanas sistēmas, lai nekavējoties varētu uzsākt civilās aizsardzības pasākumus, kā arī spēcīgas reaģēšanas spējas šādu notikumu laikā un pēc tiem. Komisija atbalsta dalībvalstis, veicot pasākumus šajā jomā ES līmenī, arī izmantojot *Copernicus* Eiropas Plūdu apzināšanas sistēmu, kas atbalsta sagatavošanas pasākumus pirms lieliem plūdiem un to laikā⁸³. *Copernicus* ātrās kartēšanas pakalpojums pēc pieprasījuma un ātri (stundu vai dienu laikā) sniedz ģeotelpisko informāciju, atbalstot ārkārtas situāciju pārvaldības darbības pirms katastrofas, tās laikā un tūlīt pēc tās. Katastrofas gadījumā dalībvalstis var izmantot Savienības civilās aizsardzības mehānismu, kas ir ievērojami pastiprinājis valstu sadarbību civilās aizsardzības jomā un uzlabojis katastrofu novēršanu, sagatavotību tām un reaģēšanu uz tām⁸⁴, piemēram, izstrādājot noturības pret katastrofām mērķus⁸⁵. Komisija mudina izmantot *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojumus un veicina gūtās pieredzes un paraugprakses apmaiņu starp dalībvalstīm, it sevišķi pēc lieliem plūdiem.

7. SOCIĀLEKONOMISKĀS STABILITĀTES NODROŠINĀŠANA

Nemot vērā ierobežoto progresu laba stāvokļa sasniegšanā, uz lielāko daļu ūdensobjektu attiecas dažādi **atbrīvojumi**, kas noteikti *WFD* 4. pantā⁸⁶. Jānorāda, ka ir palielināties ar *WFD* 4. panta 4. un 5. punktu saistīto atbrīvojumu skaits. Šādu atbrīvojumu pamatojumi kopumā ir uzlabojušies *WFD* prasību izpildes ziņā, lai tie būtu balstīti uz atbilstošiem, skaidriem un pārredzamiem kritērijiem. Tomēr ne visas dalībvalstis sniedz pietiekami detalizētu informāciju skartā ūdensobjekta līmenī, un tikai aptuveni puse novērtējumā iekļauto dalībvalstu sniedz pietiekamu informāciju visos *RBMP*.

⁸³ *EFAS* ir pirmā operatīvā Eiropas sistēma plūdu monitoringam un prognozēšanai visā Eiropā. Tā atbalsta sagatavošanas pasākumus pirms lieliem plūdiem un to laikā. Sistēma attiecīgajām valsts un reģionālajām iestādēm sniedz papildu informāciju ar pievienoto vērtību. *EFAS* arī pastāvīgi informē Ārkārtas reaģēšanas koordinēšanas centru par esošajiem un iespējamiem, gaidāmajiem plūdiem visā Eiropā. Nesēn ar *EFAS* v5.0 sistēmā tika ieviestas vairākas būtiskas izmaiņas, tai skaitā augstāka telpiskā izšķirtspēja.

⁸⁴ Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par panākto progresu Savienības civilās aizsardzības mehānisma 6. panta īstenošanā. Katastrofu riska novēršana un pārvaldība Eiropā, [12.3.2024., COM\(2024\) 130 final](#) un [SWD\(2024\) 130 final](#).

⁸⁵ https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/document/download/7b124199-d4d7-43fe-b852-8cee69674d19_en.

⁸⁶ Direktīvas 4. panta 4. punkts ļauj termiņu, kādā jāsasniedz labs stāvoklis vai labs potenciāls, pagarināt līdz laikam pēc 2015. gada (kā noteikts 4. panta 1. punktā). Direktīvas 4. panta 5. punkts atļauj sasniegt mazāk stingrus mērķus. Direktīvas 4. panta 6. punkts atļauj ūdensobjektu stāvokļa īslaicīgu pasliktināšanos. Direktīvas 4. panta 7. punktā ir paredzēti nosacījumi, ar kādiem var tikt atļauta stāvokļa pasliktināšanās vai *WFD* mērķu nesasniegšana attiecībā uz jauniem virszemes ūdensobjektu fizikālo īpašību pārveidojumiem vai gruntsūdens līmeņa izmaiņām, un stāvokļa pasliktināšanās no ļoti laba uz labu, kas notikusi jaunu, cilvēka veiktu ilgtspējīgu darbību rezultātā.

Saskaņā ar *WFD* 9. un 11. pantu un tās III pielikumu⁸⁷ **ūdens resursu ekonomiskās analīzes** un ar to saistīto **izmaksu atgūšanas instrumentu**, arī ūdens cenu noteikšanas, atjaunināšana un attiecīga ziņošana sāk kļūt par iedibinātu praksi *RBMP*. Tomēr ziņojumos bieži vien nav skaidru norāžu uz galvenajām problēmām un norisēm upju baseinu apgabalā. Tāpēc nav skaidrs, kā ekonomiskā analīze ir palīdzējusi izdarīt izvēli attiecībā uz izmaksu segšanu, cenu noteikšanu un – vispārīgāk – uz pasākumu programmu izstrādi. Piemēram, ziņojumos par ūdensapgādes pakalpojumiem nav sniegta sīkāka informācija. Daudzos *RBMP* parasti ir aprakstīti divi plaši definēti ūdensapgādes pakalpojumi, proti, dzeramā ūdens piegādes un sanitārijas pakalpojumi; tāpēc tajos parasti nav atzīti un apspriesti atsevišķi ūdensapgādes pakalpojumi, kas ietilpst šajās kategorijās vai ir tieši saistīti ar tām, piemēram, ūdens uzglabāšana un atkalizmantošana. Tas neļauj iegūt pietiekami pilnīgu izpratni par ūdens resursu izmantošanu valstī, arī par tās ekonomisko nozīmi un izmaksu atgūšanas potenciālu, kā arī par spiedienu, ko tā rada ūdensobjektiem.

Turklāt salīdzinājumā ar *WFD* 9. pantā noteiktajiem elementiem joprojām pastāv dažas būtiskas īstenošanas nepilnības, it sevišķi tās, kas uzskaitītas turpmāk tekstā.

- Novērtējums par to, vai pašreizējā cenu politika nodrošina “pienācīgus stimulus” efektīvākai ūdens resursu izmantošanai.
- Vides aizsardzības un resursu izmaksu novērtējums un to iekļaušana izmaksu atgūšanas pasākumos.
- Novērtējums par to, vai ūdens resursu izmantošana un galvenās ūdens lietotāju nozares (arī lauksaimniecība, rūpniecība un mājsaimniecības) sniedz “pienācīgu ieguldījumu” ūdensapgādes pakalpojumu sniegšanas izmaksu segšanā saskaņā ar principu “piesārņotājs maksā”. Paziņotajos datos bieži trūkst informācijas par vides aizsardzības un resursu izmaksām, kā arī par ūdens resursu izmantošanas veidiem, kas rada vislielāko izmaksu spiedienu uz galvenajiem ūdensapgādes pakalpojumiem (t. i., ūdensapgādi un sanitāriju).

Lai sasniegtu *WFD* mērķus un padarītu ES sabiedrību noturīgāku ūdensapgādes jomā, ir būtiski veikt vairāk investīciju. Par dalībvalstīm, kas ziņojumus iesniedza elektroniski, ir pieejama daļēja informācija par *WFD* mērķu sasniegšanai nepieciešamo finansējumu, un tā liecina, ka bieži vien ir nepieciešams palielināt finansējumu pasākumu īstenošanai. Tas ietvertu papildu ES finansiālo ieguldījumu. Tomēr dažos elektroniskajos ziņojumos (t. i., Igaunijas, Latvijas un Nīderlandes) informācija ir nepilnīga, pretrunīga vai tās pat trūkst. Tiek lēsts, ka 10 dalībvalstīm, par kurām ir pieejama informācija, kopējās finansējuma vajadzības laikposmā no 2022. līdz 2027. gadam ir 89,4 miljardi EUR (aptuveni 15 miljardi EUR gadā), bet, ņemot vērā datu ierobežojumus, šis rādītājs, visticamāk, ir novērtēts par zemu.

Attiecībā uz *FRMP* īstenošanai nepieciešamo finansējumu 16 dalībvalstis (salīdzinājumā ar 10 dalībvalstīm pirmajos *FRMP*) sniedza informāciju par aplēstajām pasākumu izmaksām. Laikposmā no 2022. līdz 2027. gadam tie ir aptuveni 35 miljardi EUR (aptuveni 6 miljardi EUR gadā), lai gan šis rādītājs, visticamāk, ir novērtēts par zemu. Sniegtā informācija ievērojami atšķirās gan tvēruma, gan detalizācijas ziņā, un bieži vien tā neaptvēra visus pasākumus pat attiecīgajā dalībvalstī.

⁸⁷ *WFD* III pielikumā ir noteikts, ka ekonomiskajā analīzē jāietver pietiekami precīza informācija, lai aprakstītu un pamatotu izmaksu atgūšanas kārtību ūdensapgādes pakalpojumiem un ar tiem saistītos pienākumus (9. pants). Analīzei būtu arī jāpalīdz spriest par izmaksu ziņā visefektīvāko pasākumu kombināciju attiecībā uz ūdens resursu izmantošanu, kas jāiekļauj pasākumu programmā (11. pants).

Lai gan daudzos *RBMP* ir sniegta ierobežota informācija, jāatzīmē, ka ES finansēšanas instrumentiem, arī kopējai lauksaimniecības politikai, kohēzijas politikai un Atveseļošanas un noturības mehānismam, bija būtiska nozīme *RBMP* un *FRMP* pasākumu īstenošanas atbalstīšanā visās dalībvalstīs. Turklāt Komisija ar programmas “Apvārsnis Eiropa” starpniecību sniedz plašu atbalstu pētniecībai, lai novērstu zināšanu nepilnības un veicinātu inovatīvu risinājumu ieviešanu, arī izmantojot misiju okeānu un saldūdeņu jomā. Visbeidzot, izmantojot tehniskā atbalsta instrumentu, Komisija arī atbalsta dalībvalstis ūdens resursu politikas reformu plānošanā, izstrādē un īstenošanā.

Tomēr analīze liecina, ka ES kopumā nav apmierinātas ikgadējās investīciju vajadzības, kas tiek lēstas 77 miljardu EUR apmērā gadā, un tiek lēsts, ka trūkstošais finansējuma apjoms pašlaik ir aptuveni 25 miljardi EUR gadā⁸⁸. Šīs summas pamatā lielā mērā ir ūdensapgādes un sanitārijas vajadzības, savukārt citu pasākumu, kas saistīti ar *WFD* un *FD* īstenošanu, izmaksas var nebūt pilnībā atspoguļotas. Diemžēl lielākās daļas dalībvalstu *RBMP* neietver skaidru investīciju grafiku, kurā ņemtas vērā ilgtermiņa ūdensapgādes un pieprasījuma prognozes, kas balstītos uz jaunākajiem klimata scenārijiem un klimataadaptācijas stratēģijām. Vispārīgāk runājot, paziņotajā ekonomiskajā analīzē nav skaidri parādīts, kā izmaksu lietderības novērtējumi ir ietekmējuši pasākumu atlasīšanu pasākumu programmās (kurām ideālā gadījumā būtu jāietver daudz vairāk investīciju pasākumu). Turpmāks progress pasākumu programmu ekonomiskajā pamatošanā ievērojami atvieglotu ar ūdens resursiem saistītu lēmumu pieņemšanu un investīcijas.

8. PĀRROBEŽU SADARBĪBA SASKAŅĀ AR *WFD* UN *FD*

Attiecībā uz upju baseiniem, kas šķērso valstu robežas, *WFD* paredz dalībvalstu savstarpēju koordināciju un – attiecīgā gadījumā – saprātīgus centienus arī attiecībā uz valstīm, kuras nav ES dalībvalstis. Analīze liecina, ka, lai gan sadarbības pakāpe mēdz atšķirties, pastāv stabila iestāžu sistēma pārrobežu koordinācijas mehānismiem dažādos starptautiskos upju baseinu apgabalos (*iRBD*)⁸⁹. Daži pašreizējie pasākumi ir “modernizēti” salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu.

Attiecībā uz lielākajiem *iRBD* ir izstrādāti starptautiski *RBMP* (*iRBMP*), kas nodrošina regulējumu sadarbībai starp dalībvalstīm. Šādā regulējumā galvenā uzmanība ir pievērsta datu kopīgošanai, kopīgiem monitoringa un pētniecības projektiem, stāvokļa novērtēšanas kopīgai koordinācijai, attiecīgajiem prioritārajiem rādītājiem un saskaņotajām robežvērtībām. Tomēr šī sadarbība rādītāju un robežvērtību jomā nenozīmē pilnīgu novērtējuma rezultātu konverģenci starp dažādām valstīm, kurām ir kopīgi upju baseini.

Izņemot Donavas *iRBMP*, kurā noteikti starptautiski nozīmīgi pasākumi, pārējie *iRBMP* būtībā apkopo katras dalībvalsts izstrādātos valsts līmeņa pasākumus; tāpēc nav skaidrs, cik lielā mērā ir nodrošināta atbilstība starp upes baseina augšposma un lejas posma valstu veiktajiem pasākumiem. Piemēram, Reinas augšposmā ir ierīkoti zivju ceļi, bet lejas posmā līdzīgi pasākumi vēl nav pilnībā īstenoti, un tas mazina augšposmā īstenoto pasākumu

⁸⁸ Vides ĢD, *Environmental investment needs, financing and gaps in the EU-27 – update 2024 (internal analysis)* (Vides investīciju vajadzības, finansējums un trūkums ES 27, 2024. gada atjauninājums (iekšējā analīze)). Jāņem vērā, ka nākamajā vides politikas īstenošanas ziņojumā, kas plānots 2025. gada pavasarī, tiks iekļauta plašāka publiska un atjaunināta informācija par šo tematu.

⁸⁹ Vairumam *iRBD* ir noslēgti starptautiski nolīgumi, ar kuriem bieži vien ir izveidota starptautiska koordinācijas struktūra un – retāk – izstrādāts kopīgs *RBMP*. ES ir tikai daži upju baseini, attiecībā uz kuriem nav nekā no minētā.

efektivitāti. Tāpat barības vielu daudzuma samazināšanas gadījumā kopumā netiek ņemts vērā augšposma ieguldījums, kas vajadzīgs, lai sasniegtu laba stāvokļa mērķus attiecībā uz lejas posma ūdensobjektiem, it sevišķi piekrastes un pārejas ūdeņos, kas ir visjutīgākie pret barības vielām.

Ar bažām tiek atzīmēts, ka pārrobežu sadarbība pazemes ūdeņu jomā ir ļoti ierobežota. Daudzos *iRBD* nav identificēti pārrobežu pazemes ūdeņi; tāpēc pazemes ūdensobjektu nošķirumu un raksturošanu veic katra valsts atsevišķi. Ja tiek identificēti pārrobežu ūdens nesējslāņi (piemēram, Šelda, Vistula, Elba un Donava), raksturojumu apspriež divpusējās diskusijās. Visai ierobežota ir arī sadarbība attiecībā uz kvalitatīvo un kvantitatīvo rādītāju monitoringu pazemes ūdeņu stāvokļa novērtēšanai.

Tā kā sausuma un ūdens trūkuma problēmas visā ES kļūst arvien aktuālākas, ūdens apsaimniekošanas kvantitatīvie aspekti, visticamāk, kļūs svarīgāki arī *iRBD* kontekstā. Ar dažiem izņēmumiem, piemēram, Albufeiras konvenciju starp Portugāli un Spāniju, sadarbība *iRBD* jomā ūdens trūkuma un sausuma novēršanā līdz šim ir bijusi ierobežota un būtu jāveicina aktīvāk.

Kopš iepriekšējā ziņojuma vienu reizi ir izmantota *WFD* 12. panta procedūra **jautājumiem, kurus nevar atrisināt dalībvalstu līmenī**. Čehija 2019. gadā puda bažas par pazemes ūdeņu līmeņa pazemināšanos Polijas Turovas raktuvju pārrobežu ietekmes dēļ. Procedūra tika apturēta 2022. gada februārī pēc vienošanās starp Poliju un Čehiju saistībā ar Tiesā (kura bija apturējusi 12. panta procedūru) iesniegto lietu.

Lai gan Oderas upes katastrofā nav tieši saistīta ar 12. panta izmantošanu, tā ir viena no lielākajām neseno notikušajām ekoloģiskajām katastrofām Eiropā, kas 2022. gada jūlijā un augustā izraisīja zivju masveida bojāeju un parādīja, kādas sekas ir nepietiekamai saziņai starp kaimiņvalstīm un starp šīm valstīm un Eiropas Komisiju. Šis incidents parādīja, cik svarīga ir efektīva pārrobežu sadarbība, lai nodrošinātu savlaicīgu un pienācīgu reaģēšanu uz šādām katastrofām. Komisija jau no paša sākuma sniedza atbalstu un specializētās zināšanas un sadarbībā ar EVA sagatavoja ziņojumu, kurā analizēti katastrofas cēloņi un izklāstīti galvenie ieteikumi, kā novērst turpmākas ekoloģiskās katastrofas ES upēs⁹⁰.

Plūdu direktīva, tāpat kā *WFD*, liek dalībvalstīm koordinēt savus centienus pārrobežu upju baseinos, arī ar trešām valstīm. Gadījumos, kad ir izveidotas baseina mēroga koordinācijas organizācijas, starptautiska *FRMP* izstrāde vienmēr ir ļāvusi noteikt kopīgus augsta līmeņa mērķus un gandrīz visos gadījumos izstrādāt vairākus koordinētus un kopīgus pasākumus⁹¹. Šajās upju baseinu organizācijās īpašas darba grupas seko līdzi starptautisko *FRMP* īstenošanai valstu līmenī. Par dažiem upju baseiniem, piemēram, Donavu un Reinu, notika plašas sabiedriskās apspriešanas. Turklāt šajos centienos būtiska nozīme ir klimatadaptācijas stratēģijām baseina līmenī, kas ir tieši saistītas ar *FD*⁹².

⁹⁰ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC132271>.

⁹¹ Piemēram, dalīšanās ar hidroloģiskajiem datiem, apmaiņa ar valstu praksi attiecībā uz lietusgāzu izraisītiem plūdiem un pētījumu veikšana par plūdu prognozēšanas uzlabošanu visā baseinā pretstatā, piemēram, pretplūdu aizsardzības uzbūvēšanu būvniecībai.

⁹² Reinas stratēģija tika izstrādāta 2015. gadā, bet Donavas stratēģija – 2018. gadā.

9. SECINĀJUMI UN PERSPEKTĪVA

Kopumā novērtējums liecina, ka zināšanas par ES ūdensobjektiem un to monitorings ir ievērojami uzlabojies salīdzinājumā ar iepriekšējo ciklu. Diemžēl, aplūkojot apkopotos skaitļus, jāsecina, ka ES ūdensobjektu stāvoklis nav ievērojami uzlabojies. Dažos gadījumos, kad dalībvalstis ir palielinājušas izdevumus ūdens resursu jomā vai ir guvušas ievērojamus panākumus citu attiecīgo tiesību aktu īstenošanā⁹³, ir skaidri vērojams pozitīvs dažu spiediena veidu samazinājums. Lielākajai daļai pazemes ūdensobjektu ir labi kvantitatīvie un ķīmiskie rādītāji ar pozitīvu tendenci kopš pēdējā ziņošanas cikla.

Turpretī virszemes ūdeņi atrodas ļoti kritiskā situācijā. Mazāk nekā pusei (39,5 %) novērtēto ES virszemes ūdensobjektu ir labs ekoloģiskais stāvoklis un mazāk nekā trešdaļai (26,8 %) – labs ķīmiskais stāvoklis. Tam ir daudzi un dažādi iemesli. Attiecībā uz ķīmikālijām dažas pozitīvas tendences apslēpj vēsturiskais, plaši izplatītais piesārņojums ar dzīvsudrabu un citiem visuresošiem, bioakumulatīviem un toksiskiem piesārņotājiem vai arī aizēno jaunas piesārņojuma problēmas. Runājot par ekoloģisko stāvokli, jānorāda, ka daži bioloģiskās kvalitātes faktori ir nedaudz uzlabojušies. Tomēr ES upes, ezeri un piekrastes ūdeņi joprojām ir pakļauti lieliem spiedieniem, un pat tad, ja tiek veikti efektīvi pasākumi, monitoringā progress var nebūt ātri pamanāms, jo dabai ir vajadzīgs pietiekami daudz laika, lai atjaunotos. Ir iepriecinoši redzēt ūdensobjektu ar “nezināmu stāvokli” skaita samazināšanos, taču pastāv jaunas problēmas saistībā ar datu salīdzināmību, un tās kavē objektīvu novērtējumu veikšanu. Tas viss nozīmē, ka ir jāapsver, kā uzlabot datu kvalitāti un salīdzināmību.

Neraugoties uz šīm problēmām ar datiem, vēl ir daudz darāmā, lai pilnībā sasniegtu *WFD* un saistīto direktīvu mērķus. Galvenā atbildība gulst uz dalībvalstīm, kurām ir jāpaaugstina vērienīguma līmenis un jāpaātrina rīcība.

No dalībvalstu prognozēm jau ir skaidrs, ka ar pasākumu programmu, kas izklāstīta trešajos *RBMP*, pilnīga atbilstība *WFD* mērķiem līdz 2027. gadam netiks panākta.

Tā kā atbrīvojumu iespējas ir ierobežotas, būs īpaši svarīgi novērst ievērojamo finansējuma trūkumu un labāk integrēt ūdens resursu jautājumus citos attiecīgajos politikas virzienos. Vairāki pasākumi, par kuriem panākta vienošanās saskaņā ar Eiropas zaļo kursu (piemēram, pārskatītā Rūpniecisko emisiju direktīva un Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva), var palīdzēt panākt ātru progresu, ja tos īstenos agrīnā posmā. Bažas rada tas, ka vairākas dalībvalstis jau ir norādījušas, ka tās 2027. gadā plāno plaši izmantot atbrīvojumus, vai nu piemērojot mazāk stingrus vides aizsardzības mērķus, vai arī pagarinot termiņu. Komisija arī turpinās proaktīvi sadarboties ar likumdevējiem, lai stiprinātu pasākumus ūdens piesārņojuma novēršanai, cita starpā pievēršot lielāku uzmanību jauniem piesārņotājiem, piemēram, *PFAS*, mikroplastmasai un zālēm.

Attiecībā uz Plūdu direktīvu dalībvalstis ir izmantojušas savu pirmajā ciklā gūto pieredzi un pakāpeniski mainījušas savu pieeju plūdu riska pārvaldībai. Šeit jāuzsver trīs norises: a) ievērojams to teritoriju skaita pieaugums ES līmenī, kuras identificētas kā potenciāli nozīmīga plūdu riska teritorijas; b) gandrīz visas dalībvalstis ir pieņēmušas uz ĢIS balstītus interneta pārlūkus, lai publicētu savas plūdu postījumu vietu un plūdu riska kartes, padarot tās daudz pieejamākas; un c) ir uzlabots tas, kā tiek ņemtas vērā klimata pārmaiņas, piemēram, izmantojot modelēšanu un scenārijus. Lai turpinātu progresu lielu plūdu iespējamās nelabvēlīgās ietekmes samazināšanā, dalībvalstīm būs jāpieliek pastāvīgas pūles nolūkā

⁹³ Tas it sevišķi attiecas uz Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvu, Nitrātu direktīvu un Rūpniecisko emisiju direktīvu, kā arī uz ES tiesību aktiem par ķīmikālijām.

uzlabot plānošanas spējas, it sevišķi attiecībā uz labāku monitoringu, lai sasniegtu plūdu riska mazināšanas mērķus. Tām ir arī jāplāno un jāīsteno pasākumi, kas palīdzēs risināt nākotnes klimatisko apstākļu jautājumus, cita starpā palielinot (vai atjaunojot) dabisku ūdens aizturēšanu, arī atjaunojot un no jauna savienojot palienes, kā arī iekļaujot plūdu novēršanas pasākumu dimensiju nākotnes plūdu novēršanas noteikumos. Tām ir arī jānodrošina pietiekami resursi, lai efektīvi īstenotu *FRMP*.

Šajā ziņojumā un tam pievienotajos Komisijas dienestu darba dokumentos Komisija sniedz dažus vispārīgus un konkrētām valstīm adresētus ieteikumus par to, kā dalībvalstis var panākt turpmāku progresu gan *WFD*, gan *FD* labākā īstenošanā, tādējādi palīdzot uzlabot ES noturību ūdens resursu jomā.

Šie ieteikumi būs pamats strukturētam dialogam ar dalībvalstīm, ko Komisija drīzumā uzsāks. Šie dialogi ļaus nodrošināt *WFD* un *FD* prasību labāku īstenošanu un attiecīgā gadījumā labāku izpildi ciešā koordinācijā ar izpildes centieniem, kas attiecas uz galvenajiem spiediena uz ūdens vidi veidiem.

Papildus tam, ka Komisija turpinās darbu ar dalībvalstīm, tā sadarbosies arī ar sabiedrību un visām ieinteresētajām personām, lai veicinātu atbilstību. Tas tiks atspoguļots arī nākamajā vides politikas īstenošanas pārskatā 2025. gadā.

Komisija, apspriežoties ar dalībvalstīm un EVA, apkopos pieredzi, kas gūta šajā ziņošanas procesā, un noteiks iespējas vienkāršot un samazināt administratīvo slogu un uzlabot datu pārvaldību, it sevišķi datu salīdzināmību, vienlaikus uzlabojot elektroniskās ziņošanas platformas efektivitāti.

Visbeidzot, Komisija turpinās atbalstīt dalībvalstis to īstenošanas centienos, atvieglojot pieejama un turpmāka finansējuma izmantošanu un stiprinot attiecīgo datu, informācijas un zināšanu pieejamību, kā arī labas prakses apmaiņu kopējās īstenošanas stratēģijas ietvaros.

Šā novērtējuma konstatējumi tiks izmantoti arī izziņotās Ūdens resursu noturības stratēģijas sagatavošanā.

10. IETEIKUMI

Individuālajos valstu novērtējumos ir sniegti konkrētām valstīm adresēti ieteikumi, savukārt turpmāk izklāstītie ieteikumi attiecas uz visām ES dalībvalstīm.

ŪDENS PAMATDIREKTĪVA

1. Visām dalībvalstīm būtu **jāpalielina mērķu vērienīgums un jāpaātrina rīcība**, lai līdz 2027. gadam pēc iespējas **samazinātu atbilstības nepilnības**. Tas nozīmē nepieciešamību:
 - a. **izstrādāt stabilākas pasākumu programmas**, pamatojoties uz skaidrāku novērtējumu par nepilnībām, kas jānovērš, lai sasniegtu labu stāvokli, un skaidrāk noteikt pasākumu prioritātes;
 - b. **izlēmīgi novērst strukturālos šķēršļus, kas konstatēti, īstenojot pasākumus**, piemēram, nepietiekamas administratīvās spējas un resursi;
 - c. **stiprināt pārvaldību**, uzlabojot **sabiedrisko apspriešanu un koordināciju starp dažādiem administratīvajiem līmeņiem un iestādēm**, kas nodarbojas ar citu attiecīgo ES tiesību aktu, it sevišķi Plūdu direktīvas, Jūras stratēģijas pamatdirektīvas un Nitrātu direktīvas, īstenošanu;

- d. nodrošināt pilnīgu atbilstību *WFD* noteikumiem par **atļauju/kontroles periodisku pārskatīšanu** attiecībā uz visām darbībām, kas ietekmē ūdensobjektus (ietverot ūdens ieguvu, ievietošanu ūdenskrātuvēs, novadīšanu), un **efektīvus, atturošus un samērīgus sankciju režīmus**; attiecīgā gadījumā apsvērt iespēju pārskatīt spēkā esošos atbrīvojumus nelielām ieguves darbībām no reģistrācijas un atļauju piešķiršanas prasībām, lai labāk pārvaldītu kumulatīvo ietekmi.
2. Visām dalībvalstīm būtu **jāpalielina investīcijas un jānodrošina pienācīgs finansējums, lai efektīvi īstenotu pasākumu programmas** mērķu sasniegšanai. Tas it sevišķi paredz:
- a. izstrādāt **ilgtermiņa investīciju plānus** un skaidri noteikt finansējuma avotu katram pasākumam, arī efektīvi izmantojot ES finansējumu, ko nodrošina kopējā lauksaimniecības politika, kohēzijas politika 2021.–2027. gadam un Atveseļošanas un noturības mehānisms;
 - b. pastiprināt centienus nolūkā pilnībā piemērot **izmaksu atgūšanas principu** attiecībā uz ūdensapgādes pakalpojumiem, lai visi galvenie ūdens lietotāji un ūdens izmantošanas nozares sniegtu pienācīgu ieguldījumu ūdensapgādes pakalpojumu izmaksu segšanā;
 - c. labāk un plašāk izmantot **principu “piesārņotājs maksā”**, likvidēt kaitīgas vides subsīdijas un nodrošināt **cenās ziņā pieejamus, taisnīgus un godīgus cenu noteikšanas mehānismus visiem** ūdens lietotājiem saskaņā ar *WFD* 9. pantu.
3. Visām dalībvalstīm būtu jāievieš **papildu pasākumi, lai mazinātu pašreizējās pastāvīgās vides problēmas (spiedienus)**, pamatojoties uz rūpīgu nepilnību analīzi. Tie cita starpā ietver šādus aspektus:
- a. **aktīvāka rīcība, lai samazinātu barības vielu daudzumu**, arī nosakot un sasniedzot maksimālo barības vielu daudzumu visos upju baseinu apgabalos saskaņā ne tikai ar *WFD*, bet arī ar *MSFD* un Nitrātu direktīvu;
 - b. **pastiprināti pasākumi pret pesticīdu radīto piesārņojumu**, samazinot ķīmisko pesticīdu izmantošanu, veicinot integrētu augu aizsardzību un ilgtspējīgāku praksi (piemēram, precīzo lauksaimniecību), nosakot un sasniedzot maksimālo ķīmisko pesticīdu daudzumu visos upju baseinu apgabalos un ieviešot stingrākus ierobežojumus aizsargājamās dzeramā ūdens ieguves teritorijās;
 - c. **punktveida piesārņojuma papildu samazināšana**, lai risinātu jautājumu par barības vielām, prioritārām vielām un upju specifiskajiem piesārņotājiem, piemēram, pārskatot esošās atļaujas punktveida avotu emisijām, lai samazinātu piesārņotāju daudzumu, vai ieviešot pienākumu ārkārtas situācijās uz laiku apturēt vai ierobežot novadīšanu, ņemot vērā jaunus pienākumus saskaņā ar pārskatīto RED un *UWWTD*;
 - d. centienu pastiprināšana attiecībā uz **dabā balstītiem risinājumiem**, ietverot renaturalizāciju un ekosistēmu atjaunošanu, lai samazinātu **hidromorfoloģiskos spiedienus**;
 - e. centienu pastiprināšana, lai **uzlabotu upju nepārtrauktību**, vispārējo hidroloģisko situāciju un ūdenī mītošo sugu aizsardzību, arī attiecībā uz migrējošām sugām;
 - f. **ekoloģisko plūsmu noteikšana (t. i., tāda ūdens līmeņa noteikšana, kas jāsaglabā ūdensobjektā, lai ekosistēma varētu pienācīgi funkcionēt)** visiem

RBD un to **efektīva piemērošana** lēmumos par ūdens sadali, kā arī ūdens ieguves un uzkrāšanas atļauju izdošana vai periodiska pārskatīšana saskaņā ar *WFD* 11. pantu;

- g. **no pazemes ūdeņiem atkarīgo ekosistēmu** (gan sauszemes, gan ūdens) **vajadzību pēc ūdens** sistemātiskāka iekļaušana pazemes ūdensobjektu kvantitatīvā stāvokļa novērtējumā.

4. Ņemot vērā **ūdens trūkumu**, ar ko saskaras visā ES, dalībvalstīm būtu:

- a. pasākumu programmās **jāuzlabo klimatnoturības** pasākumi un attiecīgā gadījumā jāizstrādā piemēroti pasākumi vai plāni noturības stiprināšanai;
- b. proaktīvi **jāizstrādā vai jāuzlabo, regulāri jāatjaunina un jāmonitorē precīza ūdens balance visos upju baseinos**, ņemot vērā visas ienākošās ūdens plūsmas un ūdens ieguvī, dabiskos zudumus un no ūdens atkarīgo ekosistēmu vajadzības; tas ietver tiešā monitoringa un mērījumu paplašināšanu attiecībā uz visiem ūdens izmantošanas veidiem, ūdens ieguves reģistru pastāvīgu atjaunināšanu un neatļautas un nelikumīgas ūdens ieguves inspicēšanu;
- c. jāveic efektīvi pasākumi, lai veicinātu **ūdens atkalizmantošanu, ūdens izmantošanas efektivitāti un ūdens apritīgumu**, vienlaikus maksimāli izmantojot **dabā balstītus risinājumus** ilgtspējīgākai ūdens uzglabāšanai augsnēs un ekosistēmās;
- d. plānojot jaunus **dambjus** un **rezervuārus**, rūpīgi jāizvērtē to ietekme uz vidi, ņemot vērā arī *WFD* mērķus, un jānodrošina, ka šādas darbības ir daļa no integrētas ūdens resursu apsaimniekošanas un saskaņotām **ūdens resursu noturības** stratēģijām, kas ietver **ilgtermiņa klimata scenāriju** pienācīgu apsvēršanu.

5. Lai sasniegtu *WFD* mērķus un stiprinātu ūdens resursu noturību, **dalībvalstīm būtu vēl vairāk jāuzlabo pārrobežu sadarbība**, it sevišķi šādās jomās:

- a. ūdensobjektu **nošķirums** un **raksturošana, kopīgas vai koordinētas monitoringa programmas** un **stāvokļa novērtēšanas metodika** (piemēram, kopīgi saskaņoti atskaite apstākļi bioloģiskās kvalitātes faktoriem un VKS attiecībā uz piesārņotājiem);
- b. ūdens apsaimniekošanas **kvantitatīvie aspekti**, izmantojot attiecīgus starptautiskās sadarbības mehānismus un struktūras.

6. Ja nav iespējams sasniegt *WFD* mērķus attiecībā uz konkrētu ūdensobjektu un tiek izmantoti izņēmumi, dalībvalstīm tas būtu jādara saskaņā ar **šauru interpretāciju**, kas izriet no Eiropas Savienības Tiesas judikatūras, un jāsniedz pietiekami **detalizēts pamatojums**, nodrošinot, ka to **piemērošana tiek regulāri pārskatīta**. Tas nozīmē nepieciešamību:

- a. nodrošināt, ka mērķu pazemināšana (*WFD* 4. panta 5. punkts) ir **labi dokumentēta un pamatota**, it sevišķi attiecībā uz nesamērīgām izmaksām un neiespējamību sasniegt mērķus, un ņemt vērā līdzšinējās īstenošanas nepilnības, nevis pieteikties uz atbrīvojumu kā noklusējuma risinājumu saistībā ar nespēju līdz 2027. gadam sasniegt mērķus;
- b. atzīt, ka **termiņa pagarināšanas iespējas** (*WFD* 4. panta 4. punkts) ir **ļoti ierobežotas**;
- c. sniegt daudz labāku informāciju par **atbrīvojumiem** jauniem projektiem saskaņā ar 4. panta 7. punktu; tas ietver labāku pamatojumu šo atbrīvojumu izmantošanai, sīki izklāstot kumulatīvo ietekmi, izvērtējot alternatīvas, videi

draudzīgākas iespējas un sniegtot informāciju par pasākumiem, kas veikti iespējamās nelabvēlīgās ietekmes mazināšanai.

7. Attiecībā uz **monitoringu, novērtēšanu, datu pārvaldību un ziņošanu dalībvalstīm būtu:**

- a. sadarbībā ar Komisiju un EVA turpmākajiem cikliem jānodrošina **savlaicīga un pilnīgāka elektroniskā ziņošana**, labāk izmantojot digitalizācijas un Zemes novērošanas sniegtās iespējas, lai samazinātu administratīvo slogu un uzlabotu precizitāti;
- b. jāturpina **uzlabot datu kvalitāti un salīdzināmību**, saskaņojot datu vākšanas metodes visos *RBD* attiecībā uz monitoringu, novērtējumiem, prognozēm utt., un darīt publiski pieejamus visus datus, savlaicīgi tos publicējot saskaņā ar *INSPIRE*, Direktīvu par atvērtajiem datiem un publiskā sektora informāciju (PSI) un publiskā sektora vērtīgu datu kopu⁹⁴ prasībām, tādējādi samazinot ziņošanas slogu;
- c. jāturpina **stiprināt monitoringa sistēmas**, lai novērstu nepilnības gan ģeogrāfiskajā aptvērumā, gan analizētajos parametros nolūkā palielināt **uzticēšanos stāvokļa novērtējumiem**, samazināt paļaušanos uz ekspertu slēdzieni vai dažādu ūdensobjektu grupēšanu un pabeigt darbu pie atskaites apstākļu noteikšanas visiem ūdens veidiem;
- d. jāizstrādā metodika saskaņotākai **labā ekoloģiskā potenciāla** definēšanai, lai ātri uzlabotu *HMWB* un *AWB* stāvokli.

8. Būtu proaktīvi **jāizmanto jaunie politikas virzieni un juridiskie instrumenti, par kuriem panākta vienošanās Eiropas zaļā kursa kontekstā**, lai pastiprinātu īstenošanas centienus, kas nāk par labu *WFD*, galveno uzmanību pievēršot papildu ieguvumiem, kuri cita starpā izriet no pārskatītās **Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas**, **Rūpniecisko emisiju direktīvas** un jaunā **Dabas atjaunošanas akta**.

PLŪDU DIREKTĪVA

1. Dalībvalstīm būtu jāturpina **uzlabot savas plūdu postījumu vietu un plūdu riska kartes (*FHRM*)**, it sevišķi:
 - a. konsekvēti un skaidri ņemot vērā ūdens ieguves teritorijas, atpūtas ūdeņus un *Natura 2000* teritorijas;
 - b. vairāk ņemot vērā lietusgāžu izraisītus plūdus saistībā ar novēroto lielo nokrišņu biežumu un intensitāti;
 - c. uzlabojot uz ĢIS balstītos *FHRM* pārlūkus, kuros ir integrēta visa attiecīgā informācija un kurus var ērti izmantot plašāka sabiedrība.
2. Dalībvalstīm būtu **jāturpina centieni uzlabot plūdu riska pārvaldības plānošanu**, it sevišķi:
 - a. turpmākajos *FRMP* tām būtu jāsniedz sīka informācija par to, kā *FHRM* ir palīdzējušas izdarīt izvēli attiecībā uz mērķiem un pasākumiem;
 - b. *FRMP* mērķiem vajadzētu būt konkrētiem, tiem vajadzētu būt noteiktiem termiņiem, ja tas iespējams, un tie būtu jāsaista ar kvantitatīviem progresu rādītājiem;

⁹⁴ Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2023/138, ar ko nosaka konkrētu vērtīgu datu kopu sarakstu un to publicēšanas un atkalizmantošanas kārtību.

- c. *FRMP* būtu jāietver novērtējums par progresu, kas panākts iepriekšējā *FRMP* noteikto mērķu sasniegšanā.
3. Lai uzlabotu veikto **pasākumu efektivitāti**, dalībvalstīm būtu jānodrošina **skaidra saikne starp *FRMP* mērķiem un tā pasākumiem** un jāsniedz informācija par **metodēm, kas izmantotas prioritāro pasākumu noteikšanai**. Ja iespējams, būtu jāveic pasākumu **izmaksu un ieguvumu analīze**, kas jāņem vērā prioritāšu noteikšanā. Turklāt *FRMP* būtu jāsniedz informācija par plānoto pasākumu kopējām izmaksām.
 4. *FRMP* būtu jānosaka **metodes, kā uzraudzīt** pasākumu konkrētās īstenošanas **progresu**.
 5. Visām dalībvalstīm savos *FRMP* būtu jāapsver nākotnes **klimata scenāriji**.
 6. Visām dalībvalstīm būtu jāpastiprina centieni plašāk īstenot dabā balstītus risinājumus vai nu izolēti, vai arī apvienojumā ar tradicionālo infrastruktūru.
 7. Papildus investīcijām plūdu novēršanā un aizsardzībā pret plūdiem visām dalībvalstīm valsts budžetos būtu jāņem vērā plūdu radītās izmaksas; **apdrošināšana** būtu jāapsver kā iespēja pielāgoties klimata pārmaiņu ietekmei.
 8. Noteikumi par **kultūras mantojuma aizsardzību** pret plūdu riskiem būtu sistemātiski jāiekļauj *FRMP*.
 9. Attiecībā uz **pārvaldību** visām dalībvalstīm savos *FRMP* būtu skaidri jāizklāsta, kā notiks koordinācija ar *WFD*, un jāsniedz sīkāka informācija par sabiedrisko apspriešanu un ieinteresēto personu iesaisti, arī par to, kā tika ņemti vērā iespējamie komentāri. Apspriešanās procesam būtu jāilgst sešus mēnešus.